

Bonusäiti, isän uus ja ne kumppanin lapset edellisestä liitosta:
**uusperheiden jäsenistä käytettävät nimitykset ja niihin liittyvät
käytännöt**

Kandidaatintutkielma

Krista Huupponen

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Krista Huupponen	
Työn nimi – Title <i>Bonusäiti, isän uus ja ne kumppanin lapset edellisestä liitosta</i> : uusperheiden jäsenistä käytettävät nimitykset ja niihin liittyvät käytännöt	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2017	Sivumäärä – Number of pages 40 sivua + liite
Tiivistelmä – Abstract <p>Uusperhe on suomalaisille tuttu käsite, ja perinteiset nimitykset <i>äitipuoli</i> ja <i>isäpuoli</i> ovat tuttuja kaikille. Viime aikoina perinteisten nimitysten rinnalle on noussut myös uusia tarjokkaita. Aiheesta ei ole kuitenkaan tehty kartoitettavaa tutkimusta, vaan sitä on käsitelty lähinnä mediassa.</p> <p>Tässä tutkimuksessa tarkastellaan käsityksiä uusperheiden jäsenistä käytettävistä nimityksistä. Tutkimuskysymykset ovat: Mitä nimityksiä uusperheiden jäsenet käyttävät perheenjäsenistään ja minkälaisia syitä nimitysten käytölle tai välttelylle esitetään? Millaisia käytäntöjä tai haasteita nimeämiseen liittyy ja kaivataanko uudenlaisia nimityksiä? Tunnistetaanko uusperheiden keskuudessa uudenlaisia nimityksiä ja millaisia asenteita niihin liittyy?</p> <p>Tutkimuksen aineisto on kerätty verkkokyselyllä, ja se on analysoitu sekä määrällisesti että laadullisesti. Kaikkiaan kyselyyn osallistujia oli 64, mutta vapaaehtoisten kysymysten vuoksi vastausprosentti vaihteli kysymyksen mukaan. Eniten hajontaa oli avoimissa kysymyksissä, mutta siitä huolimatta lähes kaikki osallistujat vastasivat kaikkiin kysymyksiin.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että perinteisten nimitysten rinnalla käytetään moninaisia nimityksiä, joista etenkin <i>bonus</i>-alkuiset nimitykset ovat lähes yhtä suosittuja kuin <i>-puoli</i>-loppuiset. Etenkin perheen sisällä <i>bonus</i>-alkuisia nimityksiä käytetään usein, mutta puolivanhempien osalta niiden käyttö ei yllä perheen ulkopuolelle. Kuitenkin perheen lapsia nimitetään usein <i>bonus</i>-alkuisilla nimityksillä, mikä voi viitata siihen, että perheeseen kuuluvat lapset koetaan mieluummin kokonaisina ja mieluisana lisänä kuin puolikkaina. <i>Bonus</i>-alkuiset nimitykset koetaan myönteisempinä kuin perinteiset puolikkauuteen viittaavat nimitykset. Niiden toivotaan vakiintuvan käytettäväiksi nimityksiksi, vaikka käyttöä monien muiden uudempien nimitysten tavoin joudutaan selittämään ulkopuolisille.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että nimitysten käytössä on tapahtumassa muutos: uusperheet muodostavat omanlaiset käytäntönsä nimityksille riippumatta siitä, koetaanko nimityksiin liittyvän haasteita vai ei.</p>	
Asiasanat – Keywords nimistöntutkimus, nimitys, uusperhe, kyselytutkimus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2 Tutkimuksessa käytettävät käsitteet.....	2
2 TEORIA.....	4
2.1 Nimitykset osana nimistöntutkimusta.....	4
2.2 Nimitysten etymologinen tausta	6
2.3 Nimitysten käyttäminen uusperheissä	7
3 TUTKIMUSAINESTO JA -MENETELMÄT	10
4 ANALYYSI.....	13
4.1 Uusperheiden jäsenistä käytettävät nimitykset	14
4.1.1 Mitä nimityksiä lapset käyttävät puolivanhemmastaan?	14
4.1.2 Miten puolivanhemmat nimittävät itseään?.....	17
4.1.3 Lapsista käytettävät nimitykset.....	21
4.2 Uusperheiden jäsenten nimityksiin liittyvät käytännöt.....	25
4.2.1 Nimitysten sopimuksenvaraisuus	25
4.2.2 Nimityksiin liittyvät muutokset	26
4.2.3 Nimityksiin liittyvät haasteet	28
4.3 Uudempien nimitysten tunnettuus ja tarpeellisuus	31
5 PÄÄTÄNTÖ.....	34
5.1 Tutkimustulosten koonti ja pohdinta	34
5.2 Tutkimuksen arviointi.....	37
LÄHTEET	39
LIITE	41

KUVIOT

Kuvio 1. Lasten käyttämien nimitysten suosittuus puolivanhemman ollessa läsnä. Nimityksiä yht. 13 kpl.....	14
Kuvio 2. Lasten käyttämien nimitysten suosittuus, kun puolivanhempi ei ole läsnä. Nimityksiä yht. 25 kpl.....	15
Kuvio 3. Puolivanhempien itsestään käyttämien nimitysten suosittuus lasten ollessa läsnä. Nimityksiä yht. 28 kpl.....	18
Kuvio 4. Puolivanhempien itsestään käyttämien nimitysten suosittuus, kun lapset eivät ole läsnä. Nimityksiä yht. 38 kpl.....	20
Kuvio 5. Lapsista perheen ulkopuolisissa tilanteissa käytettävien nimitysten suosittuus. Nimityksiä yht. 32 kpl.....	24

TAULUKOT

Taulukko 1. Monivanhempien ja uusvanhempien käyttämien nimitysten määrä perheen lapsista.....	21
Taulukko 2. Lapsista käytettävien genetiivi-ilmausten mallit ja käyttö monivanhempien ja uusvanhempien keskuudessa.....	23

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan uusperheiden jäsenistä käytettäviä nimityksiä. Uusperheet ovat ilmiönä varsin tuttu suomalaisille. Tällä hetkellä uusperheitä on jo noin 52 tuhatta, mutta määrä laskenut vuodesta 2011 lähtien (SVT: Perheet 2014). Tilanne tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen sekä nimistön- että sanastontutkimuksen saralle, sillä perinteisten uusperheen jäsenten nimitysten tilalle tai vähintäänkin rinnalle on tullut uudenlaisia ehdokkaita.

Tutkimusaiheen innoittajana toimi Ylellä esitetyn *Marja Hintikka Live* -ohjelman jakso uusperheistä, jossa sivuttiin nimityksiin liittyviä haasteita. Jakson mukaan perhemallit monimutkaistuvat jatkuvasti, joten uusperheen jäsenten nimeäminen voi olla hankalaa. Siksi jaksoa varten kerättiin erilaisia nimitysehdotuksia. Annettujen ehdotusten suuri määrä näytti osoittavan, että perinteiset nimitykset eivät enää riitä tai ole mielekkäitä käyttää. Erityisesti totutut *ex-* ja *-puoli*-liitteitä sisältävät nimitykset koetaan vaikeiksi niiden luoman etäisyyden ja ulkopuolisuuden vuoksi. (Malhotra 2016.)

Aiheen tutkiminen on tarpeellista, sillä siitä ei ole vielä tehty tutkimusta, vaikka nimityksissä orastava muutos ollut esillä eri medioissa, ja ilmiöstä on tehty joitakin kielitieteellisiä katsauksia *Kielikellossa* (ks. esim. Laaksonen 2014) ja lehtijuttuja *Helsingin Sanomissa* (ks. Kaartamo 2012; Berner 2014; Markkanen 2015; Mattila 2016). Silti nimitysten todellisesta käytöstä tai tarpeellisuudesta ei vielä ole tehty kielitieteellistä tutkimusta, mikä lisää tutkimuksen validiteettia.

Ilmiönä uusperheitä on tutkittu enemmän, joskin silti vähäisesti, kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden puolella uusperheisiin kuuluvien roolien näkökulmasta (ks. esim. Sutinen 2005; Murtorinne-Lahtinen 2011; Motturi 2016). Aiempi tutkimus luo kuitenkin hyvän pohjan myös kielitieteelliselle tutkimukselle, sillä erilaisten nimien, roolien ja identiteettien voidaan katsoa liittyvän toisiinsa, ja niistä syntyvät mielikuvat vaikuttavat perheyhteisössä elämiseen (ks. Sutinen 2005: 13–14, 162–163). Näin ollen nimityksiä ja niiden problematiikkaa on sivuttu aiemmassa tutkimuksessa, vaikka niiden painotus ei ole kielitieteissä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä nimityksiä uusperheiden jäsenet käyttävät perheenjäsenistään ja minkälaisia syitä nimitysten käytölle tai välttelylle esitetään?
2. Millaisia käytäntöjä tai haasteita nimeämiseen liittyy ja kaivataanko uudenlaisia nimityksiä?

3. Tunnistetaanko uusperheiden keskuudessa uudentlaisia nimityksiä ja millaisia asenteita niihin liittyy?

Tutkimuksen hypoteesina on, että erilaiset *-puoli*-loppuiset nimitykset ovat uusperheissä tuttuja ja paljon käytettyjä, koska niitä käytetään paljon myös uutisoinnissa. Myös uusperheitä tutkineet tuntuvat tukeutuvan perinteisiin nimityksiin. *-Puoli*-loppuisten nimitysten ohella tutkimushypoteesina on, että puhuttelu tapahtuu suureksi osaksi myös etunimien kautta (ks. Murtorinne-Lahtinen 2013: 14). Koska aihe on ollut esillä, ja nimityksiin liittyviä haasteita ja uusia nimityksiä on nostettu esille, voi olla, että esimerkiksi Laaksosen (2014) esittämiä *puoli*- ja *bonus*-alkuisia nimityksiä käytetään uusperheissä jo vakiintuneemmin. Yksittäisten nimitysten lisäksi käytössä lienee myös monisanaisesti selittäviä nimityksiä.

1.2 Tutkimuksessa käytettävät käsitteet

Uusperheen määrittely ei ole yksinkertaista, sillä uusperheelle ei ole olemassa tiettyä mallia. Tässä tutkimuksessa *uusperhe* määritellään Kielitoimiston sanakirjan mukaan: uusperheeseen kuuluu avio- tai avopuolisoiden lisäksi lapsi tai lapsia jommankumman puolison aiemmasta liitosta. Määritelmä ei kuitenkaan ole yksinkertainen, sillä esimerkiksi Tilastokeskuksen mukaan uusperheeseen kuuluvien lasten tulee olla alle 18-vuotiaita. Väestönrekisterikeskuksen mukaan *perhe* muodostuu vanhempien lisäksi samassa taloudessa asuvista lapsista. Suomessa lasta ei voida kuitenkaan tilastoida kahden perheen jäseneksi, joten määritelmä on monimutkainen uusperheiden näkökulmasta. Siksi tässä tutkimuksessa uusperheiksi lasketaan perheet, jotka ensisijaisesti sopivat Kielitoimiston sanakirjamääritelmään, mutta tärkeimpänä kriteerinä käytetään kuitenkin perheiden omaa kokemusta: uusperheitä ovat perheet, jotka itse kokevat täyttävänsä sen kriteerit. Näin ollen lasten pääasiallisella asuinpaikalla ei ole tutkimuksen kannalta merkitystä.

Koska käytettävät nimitykset ovat varsin tunnepitoinen asia uusperheissä, tutkimuksessa pyritään viittaamaan uusperheiden jäseniin mahdollisimman neutraalisti. *Äitipuoleen* ja *isäpuoleen* viitataan nimityksillä *puolivanhempi* ja *uusperheen vanhempi*. Vaikka puolikkuuteen viitattavia nimityksiä pidetään yleisesti merkitykseltään kielteisinä, on puolivanhempi sävyiltään neutraalimpi edeltäjiään ja niiden käyttöä jopa suositellaan (Laaksonen 2014; Supli 2014). Tutkimukseen osallistuneet puolivanhemmat voidaan aineiston perusteella jakaa kahteen ryh-

mään perherakenteista riippuen, ja näitä ryhmiä nimetään tässä tutkimuksessa *monivanhemiksi* ja *uusvanhemmiksi* (ks. lisää luvusta 4). Puolikkuuden välttämiseksi *lapsipuolen* sijasta uusperheen lapsiin viitataan tutkimuksessa *kumppanin* tai *puolison lapsina*.

Sukulaisuutta ilmaiseviin nimityksiin viitataan tässä tutkimuksessa sekä *nimityksellä* että *sukulaisuusnimityksellä*, joilla tarkoitetaan esimerkiksi perinteisesti käytettyjä nimityksiä kuten *äitipuoli*. Perinteisten nimitysten lisäksi tutkimuksessa viitataan myös *uudempiin nimityksiin*, joita voivat olla esimerkiksi *bonuslapsi* ja *varaäiti*. Sukulaisuussuhteisiin liittyviä termejä kuvataan tyypillisesti monenlaisilla sanoilla, esimerkiksi Hakulinen (1979, 311) käyttää termiä *sukulaisuusteiden ilmaisun* kuvaillessaan nimitysten etymologiaa. Ainiala, Saarelma ja Sjöblom (2008: 163) puolestaan viittaavat sukulaisuussuhteista käytettäviin nimityksiin sanalla *sukulaisuustermi*. Tässä tutkimuksessa sukulaisuussanoihin viitataan kuitenkin termillä *nimitys*, sillä sukulaisuuteen liittyviä sanoja tarkastellaan *appellatiiveina*, luokittelevina yleisnimenä, joilla kuitenkin myös tyypillisesti kutsutaan ja samalla korostetaan perheenjäsenen roolia. (Ks. Ainiala ym. 2008: 163.)

2 TEORIA

2.1 Nimitykset osana nimistöntutkimusta

Tutkimus kuuluu nimistöntutkimuksen eli onomastiikan tutkimuskentälle, tarkemmin sosio-omonastiikkaan, jossa tutkitaan nimien tilanteista käyttöä ja variaatiota. Yleisimmin nimistöntutkimuksessa keskitytään *proprien* eli erisnimien tutkimukseen, mutta sukulaisista käytettävien nimitysten liittäminen täysin *proprien* joukkoon on pulmallista: Erisnimet ovat yksiviitteisiä, ne kirjoitetaan isolla alkukirjaimella ja identifioivat tietyn tarkoitteen poistaen monisanaisen kuvailun tarpeen. Nimitykset puolestaan kuuluvat *appellatiiveihin* eli yleisnimiin, koska niillä luokitellaan asioita ja henkilöitä niitä yksilöimättä. Niitä kuitenkin voidaan käyttää ilmaisemaan ryhmään kuuluvuutta ja osoittamaan kiintymystä, mikä tekee niistä *lisänimien* kaltaisia nimityksiä. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 12–14, 75, 162, 249–250.) Näin ollen sukulaisuusnimitykset eivät suoranaisesti ole erisnimiä, mutta erisnimien kaltaisesti ne yksilöivät perheenjäseniä ja kuvaavat henkilöä ainakin perheyhteisön roolin osalta. Siten tutkimus sijoittuu osittain henkilönnimistön eli *antroponymian* osa-alueeseen (ks. Sjöblom 2006: 49, Ainiala ym. 2008: 27). Koska nimitykset eivät täytä täysin *nimen* kriteerejä, tutkimus limittyy myös sanastontutkimukseen uusperheissä käytettävän henkilöviitteisen sanaston näkökulmasta.

Ihmisellä on tapana nimetä henkilöitä ja asioita, joilla on tärkeä merkitys. Nimeäminen helpottaa kielenkäyttöä, sillä tarkoitteeseen viittaaminen yhdellä sanalla on taloudellisempaa kuin kuvailla kohdetta monisanaisesti. Näin ollen nimien ja nimitysten käyttäminen on universaalialia, eli nimiä esiintyy kaikissa kulttuureissa ja nimeämiseen liittyy yleensä vakiintuneita käytäntöjä. Nimet kuvastavat tarkoitettaan aina henkilökohtaisesti, ja tämän erityisen ominaisuuden vuoksi ne sisältävät paljon tunteita ja vaikuttavat identiteetin muodostumiseen. Koska nimi on kiinteä osa henkilön identiteettiä, esimerkiksi nimen muuttuminen (teknonymia) voi olla tilanne, jossa identiteetti täytyy rakentaa uudelleen. Tarve uudelle nimelle tai nimitykselle voi syntyä elämänmuutoksen tai uuden roolin myötä, esimerkiksi kun perheeseen syntyy lapsi. (Ainiala ym. 2008: 15–17, 19, 162, 169.) Siten myös uuden perheen syntyminen luo tarpeen uudenlaisten nimitysten käyttöön. Nimityksen puuttumisen voidaan puolestaan katsoa muodostavan aukon henkilön identiteettiin (Berner 2014).

Vaikka nimien ensisijainen tarkoitus on yksilöidä henkilöitä ja siten helpottaa kommunikaatiota, niiden kautta henkilöt myös yhdistetään esimerkiksi tiettyyn perheeseen ja sukuun, mikä luo yhteisöllisyyttä. Sitä voidaan kuitenkin lisätä myös erilaisten epävirallisten lisänimien

kautta. Lisänimet voivat olla joko *sekundaarisia* eli henkilön nimestä muodostettuja tai *primaareja* eli henkilön jonkin piirteen kautta muodostettuja. Käytön perusteella ne voivat olla yksityisiä, puolijulkisia tai julkisia sen perusteella, kuinka laajalle niiden käyttö ulottuu: *Yksityiset* lisänimet ovat yleensä vastavuoroisuusnimiä, joita käytetään, kun nimitettävät osapuolet ovat tarpeeksi läheisiä keskenään, esimerkiksi perheen jäseniä. *Puolijulkisia* lisänimiä käytetään perheyhteisön lisäksi esimerkiksi työpaikalla ja täysin *julkisia* lisänimiä vähintään kolmessa yhteisössä. Vaikka lisänimet toimivat yhteisöä vahvistavana tekijänä, niiden kautta voidaan myös sulkea jäseniä yhteisön ulkopuolelle erilaisten *pejoratiivisten* eli halventavien tai selän takana käytettävien nimitysten kautta. Tärkeää onkin, että koko yhteisö hyväksyy käytettävän lisänimen, sillä ilman täydellistä hyväksyntää lisänimi ei voi vakiintua yhteisössä osaksi kielenkäyttöä. Siten lisänimien muodostamiseen liittyy yleisesti omat konventionsa, joiden kautta uusia lisänimiä muodostetaan samoilla periaatteilla kuin vanhoja. (Ainiala ym. 2008: 163–164, 249–252.)

Nimistöntutkimus on Suomessa keskittynyt pitkälti niin henkilönnimien kuin paikannimien tutkimukseen, niin nimien etymologiaan, nimien rakenteeseen, semantiikkaan ja typologiseen luokitteluun. Yksittäisten nimien jatkumoksi etenkin paikannimistön tutkimuksessa tuli nimien rakenteeseen ja nimenantoperusteisiin liittyvä tutkimus. Erityisesti 1960–70-luvuilla paikannimistön tutkimuksessa alettiin toteuttaa Eero Kiviniemen ja Kurt Zilliacuksen luomaa syntaktis-semanttista luokittelumallia, jossa nimien jäsentely tapahtuu rakenteen ja semantiikan ymmärtämisen kautta: Nimi jaetaan yksilöiviä tehtäviä – lajia, propreja tai erityispiirteitä – osoittaviin nimenosiin, jotka usein ovat perusosa ja määriteosa. Nimenosia analysoimalla saadaan tietää asiaperuste nimen syntymiselle. (Ainiala ym. 2008: 60, 71–72, 98–99.)

Syntaktis-semanttisen luokittelumallin huomioiminen tässä tutkimuksessa on tarpeellista, sillä käsiteltävän aineiston kautta voidaan tehdä näkyväksi myös nimitysten käyttöön liittyviä syitä, vaikka syiden kartoittaminen ei ole tämän tutkimuksen pääasia. Syntaktis-semanttista jäsentelyä on hyödynnetty paikannimien analysoimiseen, mutta uudemmassa tutkimuksessa luokittelun käyttämisestä on hyödyntänyt esimerkiksi Sjöblom (2006) väitöskirjassaan *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot yritysnimien nimenantoperusteista*. Sjöblom (2006, 149–150) kuitenkin ilmaisee, että syntaktis-semanttisen mallin käyttäminen yritysnimistön on ongelmallista, sillä nimenosat ovat erilaisia. Yritysnimien keskeisimmät tehtävät ovat informatiivisuus, houkuttelevuus, käytännöllisyys, integroivuus ja yksilöllisyys, ja tämä ohjaa nimenantoa rakenteellisesti. Esimerkiksi yritysmuoto ohjaa eniten yritysnimien muodostamista, joissa yritysmuodon ilmaiseva nimenosa on osakeyhtiöiden nimissä usein nimen lopussa, kun taas henkilöyritysten nimissä se on alussa.

(Sjöblom 2006: 252, 255.) Sjöblom (2006: 257) esittääkin nimen identiteetin symbolina, ja vertaa sitä taloon, johon voi astua vain portilla varustellun aidan kautta. Portin muoto ja rakenne kertovat kenties talosta jotakin, joten nimikin paljastaa jotain kantajastaan – se on portti identiteettiin. Maria Kivekäs (2015) on puolestaan tutkinut nimenantoperusteita urheiluseurojen näkökulmasta pro gradu -tutkielmassaan "*Koska tää nimi rokkaa!*": *salibandyseurojen nimeämisperusteet*. Myös Kivekäs (2015, 30–31) on huomionnut tutkimansa nimistön sisältävän omanlaisia nimenosia, ja siten nimenantoon voivat vaikuttaa myös liikuntaan liittyvät tunteet, sattumanvaraisuus ja konkreettiset esineet ja asiat.

Nimen syntaktis-semanttisten aineiden lisäksi myös esimerkiksi mielikuvat ja ikä voivat vaikuttaa siihen, mitä nimeä käytetään. Nimiin liittyviä mielikuvia on tutkinut Saara Pirkkola (2012) pro gradu -tutkielmassaan *Etunimien herättävät mielikuvat*. Mielikuvat ovat usein moniulotteisia, kielensisäisiä tai -ulkoisia, eikä niitä voida yleistää. Myönteisen mielikuvan muodostumisessa myös semanttiset ja äänteelliset seikat voivat olla merkittävässä asemassa. Erityisen kielteisiä mielikuvia voivat luoda esimerkiksi vanhat nimet. (Pirkkola 2012: 63–64.) Koska nimiin voi liittyä vahvoja myönteisiä tai kielteisiä mielikuvia, on mahdollista, että myös sukulaisuusnimitykset herättävät mielikuvia, jotka voivat vaikuttaa niiden käyttöön.

Iän vaikutusta lapsen etunimen valintaan on puolestaan tutkinut Inka Huuskonen (2015) kandidaatintutkielmassaan *Äidin ikä ja lapsen nimi*. Huuskosen (2015, 13) mukaan nuoret vanhemmat antavat useammin erikoisia nimiä, seuraavat nimiin liittyvää muotia ja voivat ottaa vaikutteita vieraista kielistä, kun taas iäkkäämmät nimenantajat pitäytyvät enemmän perinteisissä nimissä. Vaikka sukulaisuusnimitykset eivät varsinaisia nimiä olekaan, on mahdollista, että samankaltaiset syyt voivat vaikuttaa nimitysten käyttöön. Huuskosen kandidaatin-tutkielman perusteella voisi olla mahdollista, että etenkin nuoret perheet tai puolivanhemmat saattavat ottaa käyttöön uudempia tai muista kielistä lainautuneita nimityksiä.

2.2 Nimitysten etymologinen tausta

Sukulaisuutta kuvaavat sanat kuuluvat suomen kielen vanhimpiin omaperäisiin sanoihin. Tyypillisesti kielissä vanhimmat sanat ovat sellaisia, jotka viittaavat fyysisen elämän tärkeimpiin asioihin. Omaperäisillä sanoilla tarkoitetaan niiden perinnäistä syntymistä, joten niitä ei ole tietoisesti luotu kieleen. Siten esimerkiksi *isä*, *lapsi* ja *poika* ovat sanoja ja nimityksiä, jotka ovat periytyneet suomen kieleen suomalais-ugrilaiselta tai jopa uralilaiselta kaudelta, ja ovat näin ollen olleet käytössä noin 3000–4500 vuotta eaa. (Hakulinen 1979: 13–14, 311.) Samaan

aikaan *äiti*-sanasta on käytetty muotoa *emä* tai *emo* myös ihmisäitiin viitatessa. Muita vanhimpia edelleen käytössä olevia nimityksiä ovat muun muassa *anoppi*, *appi*, *eno*, *käly*, *miniä*, *setä* ja *vaimo*. Hieman uudempia säilyneitä nimityksiä ovat esimerkiksi *perhe*, *puoliso* ja *täti*, jotka ovat olleet käytössä noin 1500 vuotta eaa. itämerensuomalais-volgalaiselta tai -permiläiseltä kaudelta saakka tai vastaavasti kantasuomen kaudelta, noin 100-luvulta. (Mts. 11–12, 343.) Kuitenkin osa uralilaisessa kantakielessä esiintyneistä sukulaisuusnimityksistä on kadonnut käytöstä. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *kyty*, joka on tarkoittanut aviomiehen veljeä ja aviomiehen sisarta tarkoittanut *nato*. (Hakulinen 1979: 343.) Isäpuolesta ja äitipuolesta ennen murteisessa käytössä olleet *isintimä* ja *äidintimä* ovat myös kadonneet käytöstä (Toivonen 1955: 109).

Omaperäisten sanojen lisäksi erilaisia sukulaisuuteen viittaavia nimityksiä on lainautunut muista kielikunnista. Osa tyttöön viittaavista sanoista – *morsian*, *sisar* ja *tytär* – ovat lainautuneet kantasuomeen baltialaisista kielistä, ja *sisar* ja *tytär* ovat myöhemmin muuttuneet myös muotoihin *sisko* ja *tyttö*. Germaanisista kielistä puolestaan lainautunut *äiti* syrjäytti *emo*- ja *emä*-sanojen ihmisäitiin viittaavuuden. (Hakulinen 1979: 354, 361.) Ruotsin vallan aikana 1800-luvulla suomen kieleen lainautui erityisesti nykyisin isovanhempiin liitettyjä sanoja, kuten *muori*, *mummo* ja *vaari*. Kuitenkin esimerkiksi *vaaria* on käytetty ensin merkityksessä “ukko” tai “ottaa neuvosta vaari”, joten niiden vakiintuminen sukulaisuutta kuvastaviksi nimityksiksi ei ole tapahtunut automaattisesti. (Mts. 371–372.) Lainautuneille nimityksille onkin ollut luonnollista, että ne eivät ole suoraan tulleet tunnetuiksi niiden nykyisillä merkityksillä: usein uudella sanalla on ollut jokin tyyliero aiemmin käytössä olleen sanan kanssa. Sanojen lainautuminen ja risteävät merkitykset puolestaan ovat mahdollistaneet suomen kielen ilmaisykyvyn kasvamisen. (Mts. 363–364.)

2.3 Nimitysten käyttäminen uusperheissä

Uusperheitä käsittelevässä tutkimuksessa on perehdytty erityisesti perheen muodostumiseen ja yksittäisistä rooleista äitipuoli on saanut eniten huomiota. Puolivanhemman rooli on muodostunut historiassa lähtökohtaisesti eri tavoin kuin nykyään: 1800-luvun Suomessa uusperheitä syntyi esimerkiksi äidin kuollessa lapsivuoteeseen ja isän avioituessa uudelleen (Castrén 2009: 108–109). Alkujaan *äitipuoli*-nimitys onkin koskettanut kaiketi vain niitä naisia, jotka ovat tulleet perheeseen uudeksi äidiksi biologisen äidin kuoltua. Tätä puoltaa myös puolivanhemman englanninkielinen versio *stepparent*, joka on muodostunut muinais-englannin sanasta

steop, joka tarkoittaa kuolemaa surevaa tai orpoa. (Murtorinne-Lahtinen 2013: 15; OED 2017.) Nykyisin nimittäminen on kuitenkin monimutkaisempaa, sillä uusperheen syntyminen ei välttämättä tapahdu toisen vanhemman kuoleman myötä vaan useimmiten avioeron ja uuden suhteen löytymisen kautta (ks. mts. 13.)

Uusperheissä käytettyinä etenkin *äitipuoli*-nimityksen kielteisiin konnotaatioihin on alettu kiinnittää enemmän huomiota, ja kielteinen suhtautuminen tulee esille esimerkiksi Sutisen (2005) väitöskirjassa. Kielteisyyden katsotaan olevan peräisin myyteistä, joiden muodostumisessa etenkin saduilla on ollut suuri vaikutus: äitipuolet on esitetty ilkeinä ja julmina, ja satujen tapa ilmaista sosiaalisia ja kulttuurisia arvoja on vaikuttanut representaatioiden siirtymisen fiktiosta todellisuuteen. Samanaikaisesti äitipuolen rooliin esitetään täysin vastakkainen myytti, jonka mukaan tämä rakastaa lapsipuoliaan ehdottomasti biologisen äidin tapaan. Molemmat roolit ovat kuitenkin epärealistisia ja aiheuttavat rooliodotuksien myötä paineita äitipuolille. (Sutinen 2005: 16–18.) Sutisen (2005, 119–120) mukaan *äitipuoli*-nimitykseen suhtaudutaan yleensä kielteisesti, ja siihen liitetään esimerkiksi jäkättäjän ja kilpailijan ominaisuuksia.

Nimitys *äitipuoli* koetaan myös vähättelevänä nimityksenä sen *-puoli*-liitteen vuoksi. Toisaalta *äitipuoli* esitetään nimityksenä, jota ei voi käyttää automaattisesti, sillä äitipuoleksi ei tulla heti uusperheen syntyessä – se täytyy ansaita. Koska roolien muodostuminen vie aikaa, osa puolivanhemmista voi olla hyvinkin ylpeitä voidessaan kutsua itseään äitipuoleksi. Silti sana koetaan yleisesti vähättelevänä etenkin sen *-puoli*-liitteen vuoksi. Kuitenkaan puolikkuutta ilmaisevan nimityksen käyttämisen ei tarvitse osoittaa kielteistä suhtautumista: paljon riippuu siitä, miten nimitystä käytetään. Uudempana vaihtoehtoisena nimityksenä *-puoli*-liitteen siirtäminen nimityksen alkuosaksi onkin esitetty edeltäjänsä valoisampana: *puoliäiti* on yksi aikuinen lisää perheeseen. Appellatiivien ohella käytetään myös etunimeä, jonka käyttämisellä voidaan sivuuttaa *äiti*- tai *äitipuoli*-nimitysten muunnelmien käyttö, jolloin biologisen vanhemman roolia ei uhata. (Murtorinne-Lahtinen 2013: 14–15.)

Perheen iän ja perheeksi muotoutumisella voi olla vaikutusta nimitysten käyttämiseen. Braithwaite, Olson, Golish, Soukup ja Turman (2001) tutkivat uusperheen muodostumista perheeksi neljän vuoden ajalta. Yksi haaste perheen muodostumisessa oli puolivanhemman ja kumppanin aiemman suhteen lasten välisen perhesuhteen kehittyminen. (Braithwaite ym. 2001: 225.) Nopeasti kehittyvissä perheissä noudatettiin ensimmäisestä vuodesta lähtien ydinperheen mallia, jolloin roolit olivat lähellä perinteisiä. Näin ollen uusperheissä ei käytetty puolikkuuteen viittaavia nimityksiä, vaan käytettiin esimerkiksi nimityksiä *äiti* ja *isä*. Myöskään sisarusten välillä ei tehty puolikkuuteen viittaavia eroja, ja tunne kokonaisesta perheestä oli voimakas

alusta saakka. (Mts. 230–231.) Heikosti kehittyvissä uusperheissä ydinperheen rooleja kuvaavia nimityksiä puolestaan saatetaan pakottaa, koska odotukset perheen muodostumisesta ovat korkealla (mts. 234). Kehittyminen ei aina välttämättä pääse alkamaan lainkaan, jos perheenjäsenille roolit tai nimitykset ovat epäselviä: puolivanhempaan viittaavien *äitipuoli-* ja *isäpuoli-*nimitysten merkitystä ei välttämättä ymmärretä, jolloin niitä ei osata käyttää. Samalla kuitenkin tunnetaan, että *isäksi* tai *äidiksi* kutsuminenkaan ei ole oikein (mts. 236). Monet äitipuolet ajattelevatkin, että lapsen biologisen vanhemman reviirille ei saa tunkeutua, ja näin ollen esimerkiksi *äiti-*nimityksen käyttöä vierastetaan, sillä lapsella on jo yksi äiti (Murtorinne-Lahtinen 2013: 24–25).

Perheissä nimitysten käyttöön liittyy vahvasti identiteetin rakentaminen. Murtorinne-Lahtinen (2011, 106–107) esittää, että kutsumanimien sopiminen on uusperheessä tärkeää, sillä silloin perheessä tiedetään, kuka kukin kellekin on. Nimityksettömänä oleminen uusperheessä osoittaa, että esimerkiksi äitipuolta ei perheenjäsenenä hyväksytä uusperheeseen. Osa nimitysten käyttöön liittyvästä soveliaisuudesta on lähtöisin lapsesta: lapsi voi kutsua äitipuoltaan *äidiksi*, mikäli on emotionaalisesti tarpeeksi kiintynyt puolivanhempaansa (Murtorinne-Lahtinen 2011: 135). Siten vanhemmuus ja sen tuomat roolit nimityksineen voivat muuttua elämänsä myötä esimerkiksi lasten ikäkausien kautta (ks. mts. 34).

Koska *äitipuoleen* ja yleisesti *-puoli-*liitteeseen liitetty, myytteihin perustuva kielteisyys värittää puolivanhemman roolia epämielekkäällä tavalla, on tilalle esitetty joitakin vaihtoehtoisia nimityksiä. Laaksonen (2014) esittää, että uusperheen jäsenistä voitaisi käyttää *uus-*etuliitteellä muodostettuja nimityksiä, jotka voidaan helposti liittää keneen tahansa perheenjäseneseen, esimerkiksi *uusveli* tai *uustäiti*. Toinen mahdollinen etuliite voi olla ruotsin kielestä kantautunut *bonus-*, joka ilmaisisi paremmin perheenjäsenen lisänä tai ekstrana olemista. Germaanisista kielistä sanojen ja nimitysten lainautuminen on kuitenkin tyypillistä, joten kehityslinja voidaan katsoa luontevaksi. Kielellinen muutos kuitenkin tarvitsee innovaation, joka mahdollistaa muutoksen ensin yhdestä puhujajaksilöistä laajempaan yhteisön jäsenten käyttöön, joten kielenmuutos nimitysten osalta on mahdollinen vasta, kun erilaiset nimitykset ovat käytössä laajasti. (Ks. Koivisto 2013: 201, 339.)

3 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tutkimuksen aineisto kerättiin verkkokyselyllä. Tämänkaltaiseen kartoittavaan tutkimukseen verkkokysely toimii aineistonkeruumenetelmänä hyvin, sillä sen kautta on mahdollista saada suuri määrä vastaajia nopeasti ympäri Suomea. Kyselylle tyypillistä on, että kysymykset ovat kaikille vastaajille samat ja kysymystyypit voivat vaihdella. Yleisiä muotoja ovat avoimet kysymykset, strukturoidut monivalintakysymykset sekä asteikot, mutta kysymystyyppejä voi olla muitakin. Kyselyssä kysytään tyypillisesti vastaajiin liittyviä taustakysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997: 195–196.) Kyselytutkimusta pidetään varsin luotettavana, sillä esitetyt kysymykset ovat kaikille vastaajille samat, ja vastaaja pystyy osallistumaan kyselyyn sopivana ajankohtana. Heikkoutena puolestaan on mahdolliseksi pieneksi jäävä vastausprosentti, kysymysten väärinymmärtäminen ja se että vastaajasta ei voida varmuudella sanoa, osallistuuko hän kyselyyn vilpittömästi. (Valli 2001: 101–102.)

Verkkokysely luotiin Webropol-kyselytyökalulla, ja kohderyhmäksi rajautui uusperheen vanhemmat. Aluksi kyselyä suunniteltiin sellaiseksi, johon lapsetkin voisivat vastata, mutta aiheen rajaamiseksi ja tutkimuseettisistä syistä lapset rajautuivat lopulta pois kohderyhmästä. Koska kyselystä tahdottiin mahdollisimman vastaajaystävällinen kohderyhmä huomioiden, sen tekovaiheessa konsultoititiin Suomen Uusperheiden Liitto ry:tä (Suplia). Vastaajalta kysyttiin laajat taustatiedot: iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen ja ensisijaisen perheroolin perusteella olisi tarvittaessa mahdollista tarkastella erilaisten taustamuuttujien, esimerkiksi murteiden tai iän, vaikutusta nimitysten käyttämiseen ja tunnettuuteen. Uusperheestä kysyttiin erilliset taustatiedot, sillä esimerkiksi perheeseen kuuluvien jäsenten kautta pystyttäisiin tarkastelemaan, millaisia uusperheitä tutkimukseen osallistui, ja miten erilaiset perherakenteet voisivat vaikuttaa nimitysten käyttöön.

Kyselyssä käytettiin avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikkoa. Monivalintaa hyödynnettiin muun muassa taustatietojen keräämisessä. Avoimia kysymyksiä puolestaan käytettiin nimityksiä ja erilaisia nimityskäytänteitä kartoittavissa kysymyksissä. Kartoitettavien kysymysten yhteydessä pyrittiin saamaan selville, a) mitä nimityksiä uusperheessä käytetään sekä vanhemmista että lapsista ja b) miten nimitykset vaihtelevat tilanteissa, joissa lapset joko ovat tai eivät ole läsnä. Vastaukset pyydettiin jäsentelemään taulukon avulla perheeseen kuuluvien lasten perusteella: biologiset lapset, kumppanin lapset aiemmasta perhesuhteesta ja muut lapset, jotka tässä tutkimuksessa tarkoittavat mahdollisia adoptio- ja sijoituslapsia. Avointen kysymysten etu on mahdollisuus saada moninaisia vastauksia (Valli 2001: 111).

Tämä oli erityisen tärkeää erilaisten nimitysten keräämisessä, sillä esimerkiksi suljettujen kysymysten tekeminen olisi ollut vaikea tehdä, kun tietoa mahdollisista käytetyistä nimityksistä ei ollut, ja niiden arvailu olisi voinut ohjailla ja ilmaista ennakoasenteita tai -käsityksiä (ks. Alanen 2011: 150).

Perheiden nimeämiskäytänteisiin liittyvillä avoimilla kysymyksillä haluttiin selvittää, a) onko nimitysten käytöstä sovittu perheessä erityisesti, b) ovatko nimitykset muuttuneet ja c) liittykö nimityksiin haasteita perheen kesken tai perheen ulkopuolisissa tilanteissa. Vastaaja pystyi vastaamaan avoimiin kysymyksiin ilman, että vastausten sisältöihin pyrittiin vaikuttamaan. Tämän voidaan katsoa olevan tyypillisempää monivalintakysymyksissä, joissa vastaajaan on helpompaa vaikuttaa annettujen vastausvaihtoehtojen kautta. (Ks. Hirsjärvi ym. 1997: 201.) Vaihtoehtojen valitseminen olisi tässä tutkimuksessa ollut lähes mahdotonta, sillä perusteltavissa olevaa tietoa käytössä olevista nimityksistä ei ollut. Tämän vuoksi avointen kysymysten käyttäminen oli välttämätöntä ja tämän tutkimuksen tulosten kannalta perusteltua.

Monivalintaan perustuvaa asteikkoa puolestaan käytettiin, kun pyrittiin saamaan selville, mitä uudenlaisia nimityksiä tunnetaan ja miten niihin suhtaudutaan. Vastauksia oli mahdollista tarkentaa avoimessa kysymyksessä. Vaihtoehtoja oli kaikkiaan 21, ja vastaajan tuli valita asteikolla 1–5, kuinka tuttu nimitys hänelle oli ja käyttäisikö hän nimitystä itse. Osa käytetyistä nimityksistä löytyi *Kielikellon* artikkeleista (Laaksonen 2014), Ylen tekemästä uutisesta *Marja Hintikka Live* -jaksosta sekä *Uusperhe–suomi-sanakirjasta* (Kurki 2009).

Verkkokysely oli auki kahden viikon ajan, ja sen jakamisessa hyödynnettiin sosiaalista mediaa. Kyselyä jaettiin Suplin Facebook-sivulla sekä yleisesti Facebookissa. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 64 vastaajaa, joten saatu aineiston määrä on sopiva kandidaatintutkielman laajuiseen työhön. Käsiteltävän aineiston laajuus kuitenkin vaihtelee kysymyskohtaisesti, sillä kyselyssä lähes kaikki kysymykset olivat vapaaehtoisia. Kysymyksiin, joissa pyydettiin antamaan nimityksiä, vastasi selvästi suurin osa, sillä vastausprosentin vaihteluväli oli 95%–100%. Nimityksiin liittyviin lisätietoihin annettiin kuitenkin melko vähän vastauksia, sillä vastausprosentin vaihteluväli oli 11%–56%. Avoimiin kysymyksiin vastasi myös suuri osa vastaajista, vaikka vastausprosentti oli hieman alhaisempi kuin nimityksiä kartoittavien kysymysten kohdalla. Avointen kysymysten vastausprosentin vaihteluväli oli 59%–97%. Tämä oli odotettua, sillä avokysymyksiin vastaamiseen menee yleensä enemmän aikaa (Alanen 2011: 151).

Vastaajista enemmistö (97%) oli naisia. Koska suurin osa vastaajista oli naisia, suurin osa ilmoitti myös vastaavansa kyselyyn äidin tai äitipuolen roolissa. Vastaajat edustivat melko tasaisesti eri ikäryhmiä. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin 30–40-vuotiaita (55%), ja vähiten

oli 20–30-vuotiaita (17%) sekä 40–55-vuotiaita (28%). Kaikkiaan 75% vastaajista oli valmistunut joko yliopistosta tai ammattikorkeakoulusta. Vastaajia oli kaikkialta Suomesta, mutta suurin osa oli kotoisin Etelä-Suomesta tai Länsi-Suomesta. Suuri osa perheistä oli varsin nuoria: yli puolet vastaajista (52%) ilmoitti kuuluneensa uusperheeseen 1–5 vuoden ajan, ja toiseksi eniten vastaajat olivat kuuluneet uusperheeseen 5–10 vuoden ajan. Kuitenkin kyselyyn osallistui myös vanhempia, jotka olivat kuuluneet uusperheeseen alle vuoden tai yli 20 vuotta. Useimmin vastaajan perheeseen kuului kumppanin aiemman suhteen lapsia (92%), ja yli puolessa perheistä (52%) vastaajan biologisia lapsia aiemmasta perhesuhteesta. Vastaajista 39% perheeseen kuului myös uuden kumppanin kanssa saatuja yhteisiä lapsia. Muutamat laskivat perheeseen kuuluvaksi myös omat sisaruksensa ja entiset puoliset sekä perheeseen syntyvän vauvan. Muutama vastaaja ilmoitti, että perheessä puhutaan suomen lisäksi jotakin muutakin kieltä, esimerkiksi ruotsia tai norjaa.

Aineistoa analysoidaan sekä määrällisesti että laadullisesti. Käytettyjä nimityksiä käsittelevät kysymykset analysoidaan määrällisesti ja tulokset esitetään muun muassa kaavioissa ja taulukoissa. Avokysymysten vastaukset käsitellään teemoittain, ja niitä tarkastellaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Kyselyssä ei noudatettu erityistä otantaa, vaan lähtökohtaisesti kaikki vastaukset analysoitiin; pois rajattiin nimitysten osalta sellaiset vastaukset, joiden perusteella vastaaja ei vastannut puolivanhemman roolissa, vaan esimerkiksi lapsipuolensa lapsen isovanhempana. Kuitenkin avointen kysymysten kohdalla kaikki vastaukset vastaajan vanhemmuuden tyypistä huolimatta huomioitiin.

4 ANALYYSI

Tässä osiossa analysoidaan verkkokyselyn kautta saatu aineisto. Koska aineisto kerättiin verkkokyselyllä, sen kautta päästään käsiksi vanhempien käsityksiin käytetyistä nimityksistä. Tämä voi vaikuttaa tuloksiin, sillä nimitysten todellista käyttöä ei voida osoittaa. Luvussa 4.1 keskitytään puolivanhemmista ja uusperheen lapsista käytettäviin nimityksiin, jotka voivat olla *etunimiä*, erilaisia *sukulaisuusnimityksiä*, *genetiivi-ilmauksia* tai monien vaihtoehtojen rinnakkaista käyttöä. Käytettyjen sukulaisuusnimitysten suosittuus esitetään kaavioissa.

Puolivanhemmista käytettyjä nimityksiä kootaan sekä perheen keskeisen, että perheen ulkopuolisen käytön perusteella. Uusperheen lapsista käytettäviä nimityksiä (luku 4.1.3) kootaan puolestaan vain perheen ulkopuolisen käytön perusteella, sillä oletuksena on, että perheen kesken lapsista käytetään useimmiten etunimeä. Tilanteisen käytön ohella nimityksiä ja niiden käyttämistä jaotellaan myös eri vastaajaryhmien perusteella:

Monivanhemmat: vanhemmat, joilla on biologisia lapsia ja ovat puolivanhempia kumppanin aiemman suhteen lapsille.

Uusvanhemmat: vanhemmat, joilla ei ole biologisia lapsia mutta ovat puolivanhempia kumppanin aiemman suhteen lapsille.

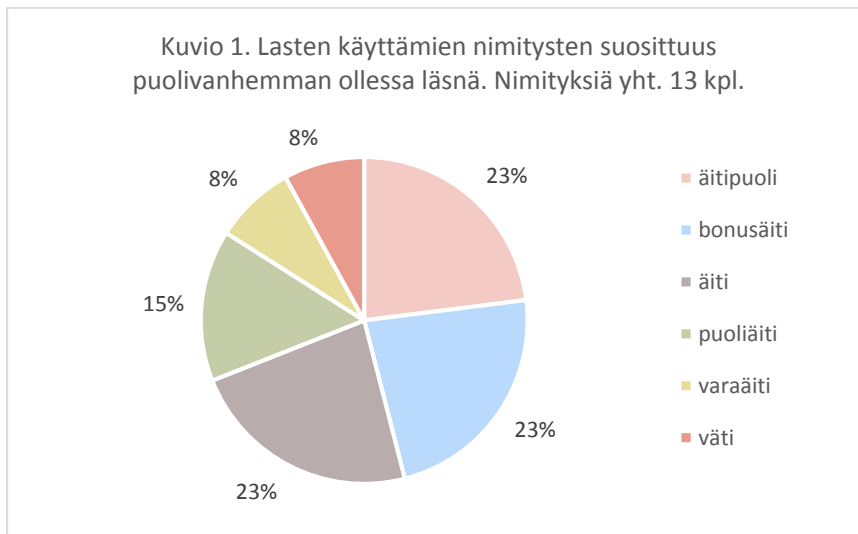
Nimitysten käyttösuosiota ei vertailla yksioikoisesti ryhmien välillä, sillä aineistossa ryhmät ovat erikokoiset, eikä kattavaa vertailua ole siksi mahdollista tehdä.

Luvussa 4.2 käsitellään nimeämiseen liittyviä käytäntöjä: nimityksiin liittyvää sopimuksenvaraisuutta, muutosta ja haasteita. Tulokset käsitellään avointen vastausten kautta havaittavien teemojen perusteella. Luvussa 4.3 puolestaan keskitytään uudempien nimitysten tunnistamiseen, niiden esitettyyn käyttösuosioon asteikko-kysymyksestä saadun aineiston kautta. Uusien nimitysten tarpeellisuutta käsitellään teemoittain avointen vastausten perusteella.

4.1 Uusperheiden jäsenistä käytettävät nimitykset

4.1.1 Mitä nimityksiä lapset käyttävät puolivanhemmastaan?

Lapset nimittävät molemmissa ryhmissä puolivanhempiaan pääosin etunimellä, ja nimitysten käyttäminen on selvästi harvinaisempaa. Monivanhemmista 80% ja uusvanhemmista 93% ilmoitti etunimen olevan ainoa lasten käyttämä nimitys puolivanhemmastaan. Monivanhemmista 4% ilmoitti lapsen käyttävän puolivanhemmastaan vain tiettyä nimitystä. Uusvanhempien ryhmästä yksikään ei ilmoita lapsen kutsuvan puolivanhempaa tietyllä nimityksellä. Näin ollen tiettyä sukulaisuuteen viittaavaa nimitystä ei kenties ole tarpeellista valita käyttöön, jos puolivanhemmalla ei ole biologisia lapsia. Perheen lapsille näyttäisi olevan luonnollisempaa kutsua puolivanhempansa vain etunimellä, sillä monien vaihtoehtoisten nimitysten käyttäminen oli molemmissa ryhmissä verrattain harvinaista: monivanhemmista 16% ja uusvanhemmista 7% ilmoitti tulevansa kutsutuksi kahdella tai useammalla nimityksellä, joissa kaikissa tapauksissa etunimi oli yksi vaihtoehdoista. Erilaisia nimityksiä kuitenkin annettiin kaikkiaan 13, ja niiden käyttösuosio on esitetty kuviossa 1.

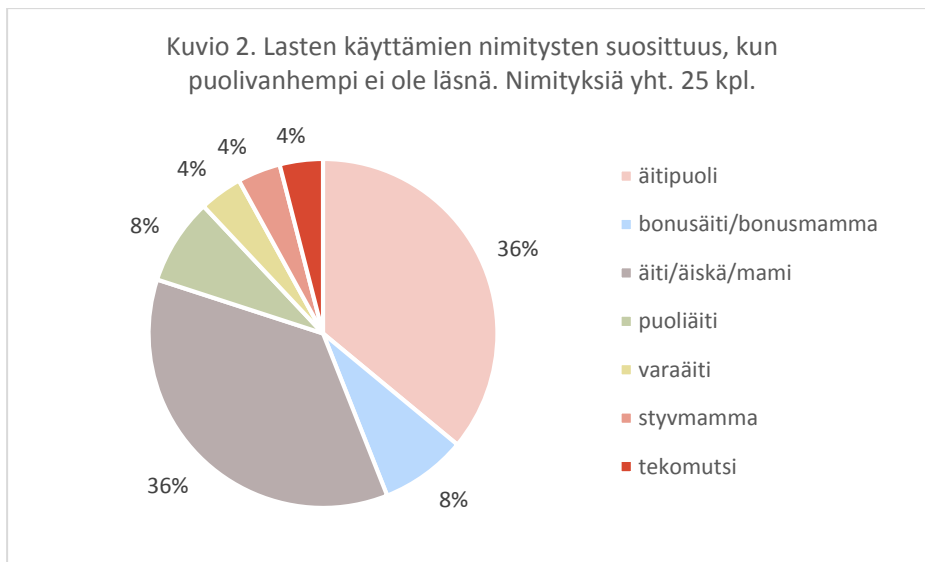

Kuvio 1. Lasten käyttämien nimitysten suosittuus puolivanhemman ollessa läsnä. Nimityksiä yht. 13. kpl.

Annettujen nimitysten perusteella *äitipuoli* ja *bonusäiti* yhdessä *äiti*-nimityksen kanssa ovat suosioltaan tasaväkisiä. Aineiston perusteella *äitipuoli* ja *bonusäiti* ovat usein rinnakkaisessa käytössä. *Bonusäidin* lisäksi uudemmissa nimityksistä *puoliäiti* on suosituampi kuin *varaäiti*. Joukkoon mahtuu myös yksi itse luotu *väti*-nimitys (ks. selitys s. 16). Nimitysten monipuolisuus kertonee siitä, että perheissä perinteinen *äitipuoli*-nimitys on yhä käytössä,

mutta sen rinnalle on tullut uusia vaihtoehtoja, joista perheet valitsevat käyttöön sopivimmat – tai luovat sopivan nimityksen itse. *Bonusäidin* suosio vastaajien keskuudessa voi olla merkki nimityksissä tapahtuvasta muutoksesta.

Lasten käyttämiä nimityksiä puolivanhemmastaan, kun tämä ei ole itse läsnä, kerättiin avoimen kysymyksen kautta. Näin ollen vastausten perusteella saatuja nimityksiä ei ole mahdollista erotella ryhmien perusteella. Erilaisia nimiä ja nimityksiä kuitenkin annettiin kaikkiaan 51. Niistä 49% oli sukulaisuuteen viittaavia, erilaisia genetiivi-ilmauksia oli 31% ja etunimen käytöstä ilmoitti 29% vastaajista. Erilaisten sukulaisuusnimitysten osuus oli siis perheen ulkopuolisessa käytössä suosituinta. Kaikkiaan näitä nimityksiä annettiin 25, ja niiden käyttösuosio on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Lasten käyttämien nimitysten suosittuus, kun puolivanhempi ei ole läsnä. Nimityksiä yht. 25 kpl.

Jakauma lasten käyttämien nimitysten suosittuuden osalta on selvästi kaksijakoisempi, kun vanhempi ei ole läsnä. Useimmin puolivanhempaa kutsutaan nimityksillä *äitipuoli* tai *äiti* (tai muilla *äitiin* viittaavilla vastineilla). Uudemmat sukulaisuuteen viittaavat nimitykset, kuten *bonusäiti*, *puoliäiti* ja *varaäiti* ovat selvästi harvemmassa käytössä. Erityistä huomiota herättää *bonus*-alkuisten nimitysten vähäinen käyttö verrattuna esimerkiksi *äitipuoli*-nimitykseen. Näyttää siltä, että *bonus*-alkuisten tai yleensäkin uudempien nimitysten käyttäminen ei yllä samoin perheen ulkopuolisiin tilanteisiin, vaan mieluummin käytetään perinteistä *äitipuoli*-nimitystä, joka useimpien on kenties helpompi ymmärtää.

Uudemmat nimitykset ovat puolestaan selvästi marginaalisemmassa asemassa, ja osa niistä voi olla jopa pejoratiivisia. Esimerkiksi *tekomutsi*-nimityksen alku osa *teko*- voi rinnastua

keinotekoisuuteen tai teeskentelyyn, jotka eivät ole varsinaisesti myönteisiä piirteitä. Pejoratiivisuutta lisää se, että nimitystä ei käytetä puolivanhemman ollessa läsnä, mikä voi viitata perheen ulkopuolisen aseman osoittamiseen. (Ks. Ainiala ym. 2008: 249.) *Styvmamma*-nimityksen vähyys puolestaan selittyy sillä, että vain pieni osa vastaajista ilmoitti yhdeksi perheessä käytetyksi kieleksi ruotsin.

Tämä osoittaa, että osa käytettävistä nimityksistä voi toimia samoin kuin primaarit lisänimet, mutta vastavuoroisuuden sijaan ne voivat olla lähinnä pejoratiivisia. Esimerkkejä vastavuoroisista ja yksityisistä primaareista lisänimistä puolestaan ovat *bonus*-alkuiset nimitykset sekä *väti*-nimitys, joka on luotu vastaajan mukaan nimitettävään liittyvien piirteiden perusteella sanoista *vara*, *äiti* ja *täti*, ja aineiston perusteella sitä käytetään vain perheen kesken.

Nimitysten rinnalla käytetään monisanaisia genetiivi-ilmauksia, ja se oli toiseksi yleisin nimittämisen tapa. Genetiivi-ilmausten voidaan nähdä olevan hyvin selittäviä ja tarkentavia nimityksiä, joiden käytön tarpeellisuus korostuu perheen ulkopuolisissa tilanteissa. Nämä nimitykset toimivat lähes yhdyssanojen kaltaisesti: ensimmäinen genetiivimuotoinen sana voidaan tulkita samoin kuin yhdyssanan alkuosa (alkusana), joka määrittää yksilöivästi sitä seuraavaa nominimuotoista jälkiosaa (jälkisanaa). Tyypillisesti nämä nimityksen koostuvat kahdesta tai kolmesta sanasta, ja niiden alkusana viittaa biologiseen vanhempaan, jonka kautta puolivanhempaa määritetään. Ilmaukset on mahdollista jakaa eri ryhmiin A-D seuraavasti genetiivin sijassa olevan sanan jäljessä tulevien sanojen perusteella:

- A. genetiivi ja propri: *iskän Hanna*
- B. genetiivi ja puolivanhemman rooliin viittaava appellatiivi: *isän tyttökaveri/tyttöystävä, isän avopuoliso/kumppani, isäni vaimo, isän nainen*
- C. genetiivi ja adj. ‘uusi’: *isän uus*
- D. genetiivi, adj. ‘uusi’ ja puolivanhemman rooliin viittaava appellatiivi: *isän uusi vaimo, isän uusi nainen*

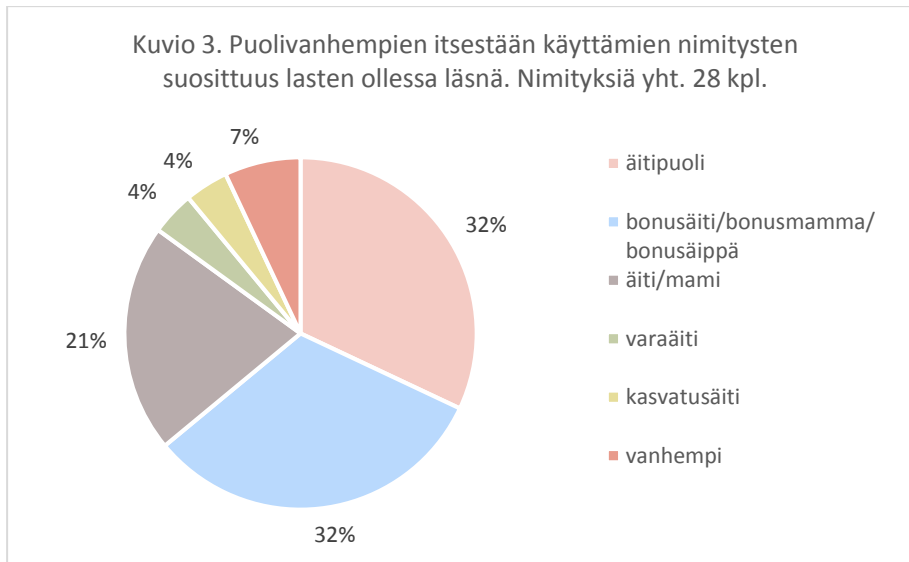
Kaikista käytettävistä nimityksistä 20% oli etunimiä, mikä on melko pieni osuus verrattuna tulokseen, jonka mukaan lapset kuitenkin kutsuvat puolivanhempaansa pääosin etunimellä (ks. luku 4.1.1). Etunimen käyttö ei liene mielekäästä tilanteissa, joissa puolivanhempi ei itse ole läsnä. Tulokseen täytyy suhtautua varauksella, sillä kyseessä on puolivanhemman käsitys lapsen käyttämistä nimityksistä. Etunimellä nimittämisen voidaan katsoa aiheuttavan epäselvyyksiä, mikäli henkilö ei ole kaikille tuttu, jolloin nimien ja nimitysten käyttämisen kielel-

linen taloudellisuus ei toteudu (ks. Ainiala ym. 2008: 17). Näin ollen kielen ja nimien ominaisuus helpottaa ja taloudellistaa vuorovaikutusta ei täyty, kun nimeämisessä joudutaan turvautumaan esimerkiksi genetiivi-ilmauksiin.

Vastaajista 37% ilmoitti lapsen käyttävän kahta tai useampaa vaihtoehtoista nimitystä. Näistä etunimen ja jonkin sukulaisuusnimityksen käyttäminen oli suosituin yhdistelmä. Annettujen nimitysten perusteella lapset tuntuvat käyttävän vain yhtä sukulaisuusnimitystä, mikäli nimittävät puolivanhempaansa erityisellä nimityksellä. Vain yksi monia vaihtoehtoisia nimityksiä antaneista ilmoitti lasten käyttävän hänestä kahta eri nimitystä: *bonusmamma* ja *styvmamma*, mikä tässä tapauksessa johtuu perheen kaksikielisyydestä. Usein erilaisia genetiivi-ilmauksia käytetään yhdessä etunimen tai tietyn nimityksen kautta; joissain tapauksissa käytössä on niin etunimi kuin tietty nimitys ja näiden lisäksi vielä genetiivi-ilmaus.

4.1.2 Miten puolivanhemmat nimittävät itseään?

Vaikka aukotonta vertailua monivanhempien ja uusvanhempien ryhmien välillä ei voi nimitysten käytön osalta tehdä, ryhmien välillä esiintyy joitakin eroavaisuuksia, kun tarkastellaan puolivanhempien tapoja nimittää itseään. Lasten kuullen ainoastaan etunimeä itsestään käyttää 46% monivanhempien ryhmästä ja 27% uusvanhemmista. Ainoastaan tiettyä nimitystä monivanhemmista ilmoitti käyttävänsä 13% ja uusvanhemmista 33%. Monia vaihtoehtoisia nimityksiä käyttää monivanhemmista 20% ja uusvanhemmista 40%. Etunimen käyttö monivanhempien ryhmässä voi selittyä biologisten lasten kautta: Voi olla hankalaa nimittää itseään esimerkiksi äitipuoleksi kumppanin aiemman suhteen lapsille, jos puolivanhemmalla on myös biologisia lapsia. Tällöin etunimen käyttäminen voi helpottaa nimittämistä. Uusvanhemman puolestaan käyttävät monivanhempia enemmän tiettyä sukulaisuusnimitystä etunimen sijasta, ja tämä voi selittyä sillä, että roolit ovat selkeämpiä, jos puolivanhemmalla ei ole biologisia lapsia. Kaikkiaan eri nimityksiä nimettiin 28 ja niiden suosittuus on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Puolivanhempien itsestään käyttämien nimitysten suosittuus lasten ollessa läsnä. Nimityksiä yht. 28 kpl.

Vaikka erityisten nimitysten käyttäminen ei ollut kovin suosittua kummassakaan ryhmässä, annetut nimitykset olivat samoja kuin aiemmin esitetyt. Samoin *äitipuoli* ja *bonus-*alkuiset nimitykset ovat jälleen yhtä suosittuja. Uudemmissa nimityksistä *varaäiti* on jälleen marginaalisessa asemassa, ja esimerkiksi *puoliäitiä* ei käytetä lainkaan. Ensimmäistä kertaa *vanhempi* ja *kasvatusäiti* tulevat puolivanhempien käyttäminä nimityksiä esille.

Genetiivi-ilmausten käyttö on monivanhempien keskuudessa erittäin harvinaista, sillä vain 4% ilmoitti käyttävänsä niitä nimityksenä. Kuitenkin niitä käyttävät sisällyttävät ilmaukseen viittauksen tiettyyn perheeseen ja äidin rooliin: *uusperheen äiti, tämän perheen äiti*. Malli on samanlainen kuin aiemmin esitetty (ks. luku 4.1.1), mutta alkusana viittaa perheeseen, jonka kautta annettu jälkisanana viittaa äidin rooliin ja siten tarkentuu viittaamaan uusperheen vanhemmuuteen. Uusvanhemmista puolestaan jopa 40% käyttää genetiivi-ilmausta, mutta monivanhempiin verrattuna nimittäminen tapahtuu lapsen biologisen vanhemman tai kumppanin kautta: *isän puoliso, EtunimiN avopuoliso*. Vain yksi vastaaja uusvanhemmista ilmoitti nimittävänsä itseään samaan tapaan kuin monivanhemmat: *perheen toinen aikuinen*. Tällöin omaa roolia ei kuitenkaan rinnasteta äidin tai isän rooliin, vaan rooli esitetään neutraalisti aikuisen auktoriteettiin viitaten.

Kuten aiemmin ilmaistiin, monien vaihtoehtoisten nimitysten käyttäminen on uusvanhempien keskuudessa suosittumpaa kuin monivanhempien ryhmässä. Yleisimmin käytetään etunimeä yhdessä yhden tai useamman sukulaisuusnimityksen kanssa. Jos useita nimityksiä käytetään rinnakkain, ovat ne usein *äitipuoli* ja jokin *bonus-*alkuinen nimitys. Joissain tapauksissa nimitysten rinnalla käytetään myös genetiivi-ilmausta.

Puolivanhemmat antavat joitakin selityksiä etenkin *äitipuoli*-nimityksen välttämiseksi lasten ollessa läsnä. Yksi syy on karttaa nimityksen käyttöä, sillä se ei sovi kaikille perheenjäsenille. Esimerkiksi perheen lapsille puolivanhemmasta käytetyt nimitykset voivat olla vaikeita, jos ne sisältävät *äiti*-osan. Nimitystä voidaan karttaa myös siksi, että se tuntuu puolivanhemmasta vieraalta, jolloin käytössä vältellään niin *äitipuolta* kuin muitakin puolivanhemmuuteen viittaavia nimityksiä. Nimitysten käyttäminen voidaan kokea myös tarpeettomaksi, jos perheen lapset ovat jo aikuisia.

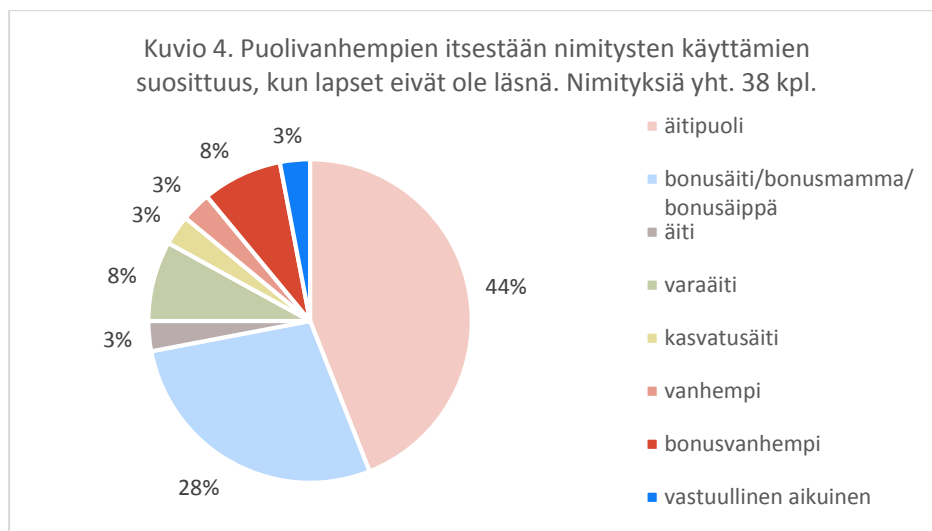
Kun lapset eivät ole läsnä, huomattava osa (36%) monivanhemmista kutsuu itseään vain etunimellä. Uusvanhemmista 25% käyttää itsestään ainoastaan etunimeä. Osuudet ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia, sillä ryhmät olivat hyvin erikokoiset, ja uusvanhempien ryhmässä oli vain 10 vastaajaa. Suuri osa molempien ryhmien vastaajista käyttää monia erilaisia nimitysmuotoja rinnakkain, ja suosittua on, että nimenomaan monia yllä esitettyjä sukulaisuusnimityksiä käytetään samanaikaisesti: esimerkiksi nimitykset *äitipuoli*, *bonusäiti* ja *varaäiti* esiintyvät myös yhtäaikaisessa käytössä. Monivanhempien ryhmässä neljännes ilmoitti useampien nimitysten käytöstä, ja uusvanhemmista osuus oli jopa puolet. Useiden tiettyjen nimitysten lisäksi käytetään myös etunimeä tai jotakin genetiivi-ilmausta. Nämä ilmaukset olivat hyvin monimuotoisia, vaikka niiden suosio ei määrällisesti ollut kaikkien käytettyjen nimitysten joukossa suuri. Käytetyt ilmaukset voidaan jakaa alkusanan perusteella neljään eri ryhmään (A-D), jotka osoittavat vanhemman voivan määrittää itseään eri henkilöiden tai roolien kautta:

- A. lapsen biologisen vanhemman kautta: *lapsen isän puoliso, isän kumppani*
- B. oman auktoriteetin kautta: *perheen toinen aikuinen*
- C. oman roolin kautta: *uusperheen äiti, perheen vanhempi*
- D. puolison tai kumppanin kautta: *EtunimiN puoliso, miehen kumppani*

Perheen kesken monivanhemmat käyttävät eniten tapoja A, B ja C, eli rooliin viittaaminen tapahtuu sellaisten sanojen ja henkilöiden kautta, jotka sanallistavat puolivanhemman osaksi perhettä. Kuten aiemmin on ilmaistu, perheen sisällä monivanhemmat käyttävät kuitenkin vain perheeseen viittaavia ilmauksia (ks. s. 18), joten perheen ulkopuolella käytetyt viittaustavat ovat moninaisempia. Uusvanhempien itsestään käyttämät genetiivi-ilmaukset puolestaan sisältävät joko puolisoon tai kumppaniin viittaavan alkusanan (D), mutta myös lasten biologisen vanhemman (A) kautta itseensä viittaaminen on mahdollista. Tulos eroaa niistä genetiivi-ilmauksista, joita uusvanhemmat käyttävät lasten ollessa läsnä: Vaikka ilmaukset olivat moninaisia, perheen sisällä käytettiin tässä ryhmässä myös perheeseen viittaavia (B) ilmauksia.

Näitä ilmaisuja ei kuitenkaan uusvanhempien osalta käytetä lainkaan perheen ulkopuolella, mikä sanatasolla voi ilmaista, että puolivanhempi ei täysin miellä itseään perheenjäseneksi.

Vaikka tietyn nimityksen käyttäminen perheen ulkopuolella ei kummassakaan ryhmässä ollut kovin suosittua, erilaisia nimityksiä annettiin kaikkiaan 38. Niiden suosittuus on esitetty kuviossa 4.

Kuvio 4. Puolivanhempien itsestään käyttämien nimitysten suosittuus, kun lapset eivät ole läsnä. Nimityksiä yht. 38 kpl.

Erilaisia nimityksiä nimettiin selvästi enemmän käytettäväksi perheen ulkopuolisissa tilanteissa. Nimityksistä *äitipuoli* ja *bonusäiti* eivät kuitenkaan enää ole yhtä suosittuja, vaan itseään nimitetään eniten *äitipuoleksi*, kun lapset eivät ole läsnä. Kuitenkin *äitipuoli*-nimityksen kanssa käytetään toisinaan lisäsanoja, jotka määrittävät roolia edelleen: kaksi vastaajaa ilmoitti nimittävänsä itseään nimityksellä *tavallaan äitipuoli* ja *paha äitipuoli*.

Vaikka *bonusäiti* ei puolivanhempien itsestään käyttämänä nimityksenä yllä yhtä suosituksi kuin *äitipuoli*, on se silti toiseksi suosituin annetuista nimityksistä. On kuitenkin nähtävissä, että nimitys ei ole vielä vakiintunut etenkin perheen ulkopuolisiin tilanteisiin, sillä se ei ole suosittu nimitys lasten käyttämänä (ks. kuvio 2), eivätkä puolivanhemmatkaan käytä sitä yhtä paljon perinteiseen *äitipuoli*-nimitykseen verrattuna. Silti esimerkiksi *äiti* lasten käyttämänä ja suosittuna nimityksenä ei ole sellainen, jota puolivanhemmat käyttäisivät itsestään tilanteissa, joissa lapset eivät ole läsnä. Sen sijaan *varaäiti*-nimitystä käytetään enemmän kuin aiemmissa havainnoissa. Tämä voi viitata siihen, että puolivanhemmat eivät tahdo nimittää itseään sellaisella nimityksellä, jonka voidaan katsoa kuuluvan biologiselle vanhemmalle, ja siksi käytetään nimitystä, joka on samankaltainen, mutta osoittaa varalla olemista tai sijaisuutta.

Samoin *kasvatusäiti*-nimityksen käyttö voi olla samankaltaista kuin varaäidin, vaikka sen osuus nimitysten käytöstä on marginaalinen.

Erilaisia perheen rooliin viittaavia nimityksiä annettiin kaikkiaan kolmenlaisia, jotka ovat myös sävyiltään eritasoisia: *vanhempi*, *bonusvanhempi* ja *vastuullinen aikuinen*. Vanhempi voi viitata tasa-arvoiseen vanhemmuuteen, jossa ei tehdä eroa biologisen vanhemmuuden tai puolivanhemmuuden välillä. *Bonusvanhempi*-nimityksessä ero puolestaan tehdään *bonus*-alulla, mutta sen sävy on myönteisempi kuin esimerkiksi *puolivanhempi*-nimityksellä. *Vastuullinen aikuinen* on nimityksistä kenties neutraalein, joka sisältää kuvaavan adjektiivin kautta rooliin kuuluvaa auktoriteettia ja luottamusta, mutta ei ilmaise tunnesidettä perheenjäseniin samoin kuin vanhempi.

Perheen ulkopuolisissa tilanteissa *äitipuoli*-nimityksen käyttöä tai välttelyä selitetään monisanaisesti. *Äitipuoli*-nimitystä käytetään etenkin silloin, jos puolivanhempi kokee olleensa huono äiti tai roolia kyseenalaistetaan esimerkiksi tilanteissa, joissa puolivanhempi asetetaan lapsille rajoja tai muistuttaa niistä. Tällöin *äitipuoli*-nimitys tuntuu sopivalta, sillä se assosioituu helposti satujen ilkeisiin äitipuoliin. Nimityksen käyttöä puolestaan vältetään, jos nimitystä ja sen tuomaa roolia ei koeta itselle sopivaksi tai jos lapset ovat läsnä harvoin. *Äitipuoli* voi nimityksenä tuntua vieraalta myös sen osoittaman puolikkuuden vuoksi: osa puolivanhemmista ei tahtoisi olla puolikas vaan kokonainen.

4.1.3 Lapsista käytettävät nimitykset

Perheen ulkopuolella nimitettäessä lapsista käytetään yleisesti selvästi enemmän nimitysvariaatioita kuin puolivanhemmista, ja puolilapsista käytettävät nimitykset ovat moninaisempia kuin biologisista lapsista käytettävät. Monivanhemmat (vastaajia yhteensä 40) antoivat luonnollisesti nimityksiä sekä biologisista että kumppanin aiemman suhteen lapsista, ja uusvanhempien (vastaajia yhteensä 19) antamat nimitykset koskivat vain kumppanin aiemman suhteen lapsia. Erilaisten nimitysten käyttämisen malleja on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Monivanhempien ja uusvanhempien käyttämien nimitysten määrä perheen lapsista.

	Vain tietty nimitys	Monta vaihtoehtoista nimitystä
Monivanhempien käyttämät nimitykset biologisista lapsista	70%	30%
Monivanhempien käyttämät nimitykset kumppanin aiemman suhteen lapsista	42,5%	57,5%

Uusvanhempien käyttämät nimitykset kumppanin aiemman suhteen lapsista	21%	79%
---	-----	-----

Taulukosta 1 on nähtävissä, että puolivanhemmat käyttävät lapsesta varmimmin useita nimityksiä rinnakkain, mikäli puolivanhemmalla ei ole biologisia lapsia. Biologisesta lapsesta käytetään useimmin vain yhtä nimitystä. Jos perheessä on sekä biologisia lapsia että kumppanin aiemman suhteen lapsia, lapsista käytetään tasaväkisemmin joko yhtä tai useita nimityksiä, mutta kumppanin aiemman suhteen lapsista käytetään silti useammin monia rinnakkaisia nimityksiä. Nimitysten määrässä havaittavat eroavaisuudet voivat johtua siitä, että kumppanin aiemman suhteen lapsia ei ole aina yksioikoista tai mielekästä nimetä vain yhdellä nimityksellä, jolloin esimerkiksi monisanaisempia, selittäviä nimityksiä joudutaan käyttämään useammin kuin esimerkiksi biologisesta lapsesta.

Monivanhemmat nimittävät biologisia lapsiaan useimmiten jonkin tietyn nimityksen (45%) tai etunimen (17,5%) kautta. Annettuja sukulaisuusnimityksiä olivat *tytär* (myös murteellinen *tyär*), *tyttö*, *poika* ja *lapsi*, sekä näiden monikkomuodot. Tyypillistä näiden nimitysten käytölle on, että niitä käytetään myös omistusliitteen kera: *tyttäreni*, *lapseni*. Vain yksi vastaaja ilmoitti käyttävänsä myös nimitystä *oma lapsi*. Etunimen ja sukulaisuusnimitysten ohella biologisia lapsia nimitetään myös erilaisilla lisänimillä (5%) ja genetiivi-ilmauksilla (2,5%). Näiden käyttäminen ainoana nimityskeinona on kuitenkin harvinaisempaa, ja niitä käytetään usein muiden nimitysten rinnalla. Biologisista lapsista käytettävät lisänimet voivat olla sekundaarisia tai primaareja, jotka viittaavat kaiketi lasten ikään tai kokoon: *hobitit*, *minit*. Näiden lisäksi käytetään myös tuttuja hellittelynimiä: *kultsi*. Annetut genetiivi-ilmaukset ovat puolestaan me-persoonapronominin kautta johdettuja, ja niiden jälkisanana on kaikissa nimityksissä etunimi: *meidän Etunimi*.

Monivanhemmat käyttävät kumppanin aiemman suhteen lapsista ainoastaan sukulaisuusnimitystä (12,5%) tai vain etunimeä (10%) selvästi harvemmin biologisiin lapsiin verrattuna. Erilaisten genetiivi-ilmausten käyttäminen ainoana nimityksenä on hieman yleisempää etunimien ja sukulaisuusnimitysten käyttöön monivanhempien keskuudessa (20%). Uusvanhemmat käyttävät genetiivi-ilmauksia harvemmin ainoana nimityksenä (10,5%), mutta niiden käyttö on yhtä suosittua kuin etunimen käyttö. Eniten molemmissa ryhmissä käytetäänkin monia rinnakkaisia nimityksiä yhdessä etunimen, sukulaisuusnimityksen tai lempinimien kanssa. Monivanhemmista yli puolet (61%) käyttää yhtenä vaihtoehtoisena nimityksenä genetiivi-ilmausta. Uusvanhempien kohdalla ilmausten suuri osuus (93%) osoittaa, että niitä käytetään lähes

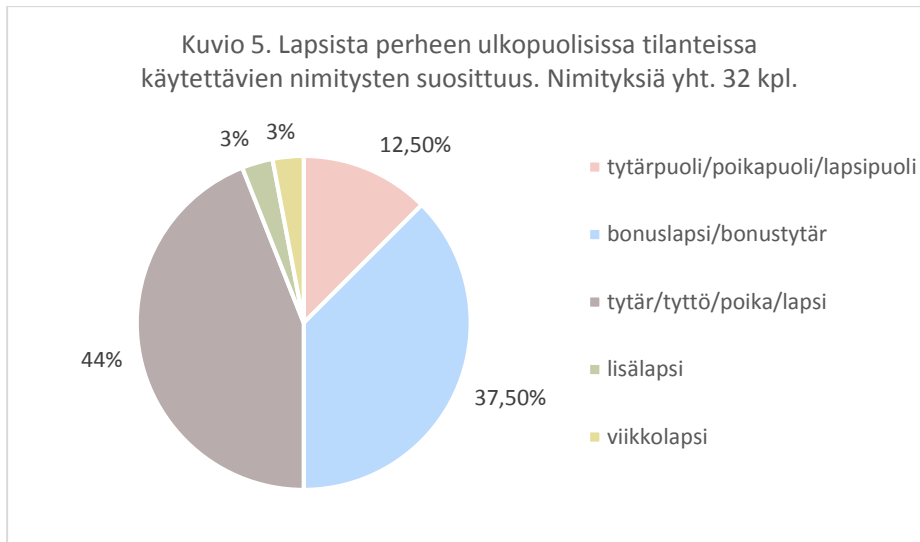
poikkeuksetta. Kumppanin aiemman suhteen lapsista käytettyinä nämä ilmaukset voivat jakaa kahteen ryhmään lapseen viittaavan alkusanan perusteella. (ks. taulukko 2.).

Taulukko 2. Lapsista käytettävien genetiivi-ilmausten mallit ja käyttö monivanhempien ja uusvanhempien keskuudessa.

	Esimerkit genetiivi-ilmauksista	Käyttö monivanhempien keskuudessa	Käyttö uusvanhempien keskuudessa
A. nimittäminen me-persoonapronominin ja/tai perheen kautta	<i>meidän Etunimi, meän lapset, perheemme toinen poika, meidän uusperheen teinit</i>	39%	30%
B. nimittäminen kumppanin kautta	<i>miehen lapset, ne kumppanin lapset edellisestä liitosta, EtunimiN tytöt</i>	61%	70%
Molemmat		43%	21%

Lapsen nimittäminen kumppanin kautta (B) on selvästi yleisempää kuin viittaaminen lapseen *meidän*-muodolla. Ilmausten käyttö ei kuitenkaan ole täydellisen jakautunutta, vaan molempia muotoja käytetään myös rinnakkain, joskin monivanhemmat käyttävät ilmauksia rinnakkain useammin kuin uusvanhemmat. Lapseen viittaaminen *meidän*-muodon kautta saattaa olla yleisempää siksi, että perheeseen kuuluu myös biologisia lapsia. Ryhmät ovat lähes vastakkaiset ja erottelevia siten, että *meidän*-muodon kautta (A) lapsi kuvataan nimityksen kautta perheen tai molempien vanhempien yhteiseksi, kun taas kumppanin kautta nimittäminen (B) korostaa biologisen vanhemman roolia ja piilottaa puolivanhemman roolin tehden sen jopa olemattomaksi tai näkymättömäksi.

Myös erilaisia sukulaisuusnimityksiä käytetään yhdessä muiden nimitysten kanssa. Eri sukulaisuusnimityksiä annettiin kaikkiaan 32, ja niiden suosittuus on esitetty kuviossa 5. Nimitykset mukailevat puolivanhemmista käytettyjä *-puoli*-loppuisia tai *bonus*-alkuisia nimityksiä, mutta nimityksistä suosituimmat eivät viittaa lapsen “puolikkaaseen” asemaan uusperheessä. Onkin kiinnostavaa, että sukulaisuusnimityksiä käytettäessä lasten biologisuudella ei ole merkitystä, kun nimeäminen tapahtuu perheen ulkopuolella.

Kuvio 5. Lapsista perheen ulkopuolisissa tilanteissa käytettävien nimitysten suosittuus. Nimityksiä yht. 32 kpl.

Mikäli jotakin puolilapseen viittaavaa nimitystä tahdotaan käyttää, on suosituinta nimetä lasta *bonus*-alkuisilla nimityksillä; *-puoli*-loppuiset nimitykset ovat selvästi harvemmassa käytössä molemmissa ryhmissä, mikä voi viitata siihen, että puolivanhemmat eivät koe lasten olevan ylimääräisiä tai ei-kokonaisia, vaan myönteisemmin jotakin lisää. Sen sijaan *bonus-lapsesta* suomenkielisempi versio *lisälapsi* on vain marginaalisessa asemassa, vaikka sen merkitys on sama kuin *bonus*-alkuisessa nimityksessä. Yhtä vähän käytössä olevan *viikkolapsi*-nimityksen alkusana puolestaan kuvaa lapsen rytmiä kahden perheen välillä.

Osa annetuista nimityksistä on jalostunut käytössä erilaisiksi lisänimiksi. *Bonuslapseen* tai *-lapsiin* voidaan viitata nimityksillä *bonarit* tai *bonus* ja *puolilapseen* nimityksellä *puolikas*. Nämä nimitykset ovat primaareja lisänimiä, jotka viittaavat lähinnä lapsen rooliin tai asemaan uusperheessä. Erityisistä nimityksistä johdettujen lisänimien käyttö osoittaa, että ensisijaisen muodon tulee olla tarpeeksi tuttu, jotta perheen ulkopuolella voidaan tunnistaa niiden johdoksia. Biologisista lapsista käytettyjen lempinimien tavoin myös puolilapsista käytetään ikään, sisarusjärjestykseen tai rooliin viittaavia lisänimiä: *pikkupojat*, *isot likat*, *pienet*, *teinit* (ks. Ainiala ym. 2008: 250).

4.2 Uusperheiden jäsenten nimityksiin liittyvät käytännöt

4.2.1 Nimitysten sopimuksenvaraisuus

Perheissä nimitysten käytöstä sopimiseen suhtaudutaan eri tavoin. Yli puolet vastaajista ilmoitti, että eri perheenjäsenistä käytettävistä nimityksistä ei ole sovittu erikseen, ja perheeseen vakiintuneet nimittämisen mallit ovat tulleet luontevasti ja sopuisasti käyttöön. Yleensä sopivien nimitysten käytöstä keskustelu on perheissä koettu tarpeettomaksi, jos uusperhe on joko vasta muodostettu (1) tai lapset eivät ole aivan pieniä. Tällöin suositaan etunimen käyttöä, sillä puolivanhemman roolia ei tarvitse perheessä erikseen täsmentää tai määritellä (2). Toisinaan nimitysten luonnollisuutta edistää se, että eri lapsille annetaan lupa käyttää haluamiaan nimityksiä: heitä kannustetaan käyttämään jotakin tiettyä nimitystä, mutta samanaikaisesti lasta ei haluta painostaa (3).

- 1) Ei ole sovittu, mutta yleensä puhutaan aina toisistamme etunimillä, jolloin mitään nimikkeitä ei edes tarvitse miettiä. Avopuolison tytär on jo niin vanha, että mitään "äitipuolta" minusta ei hänelle olekaan, joten silloin aika luontevasti "äiti, äitipuoli" ja vastaavat johdannaiset ovat jääneet pois alusta asti. En yritä olla siis hänelle äiti/äidinkorvike, vaan olen perheen toinen aikuinen, jolloin olen siis ensisijaisesti isän avopuoliso. En tosin voi tietää, millä nimityksillä avopuolison tytär minusta puhuu ulkopuolisille kun en ole tilanteissa mukana :D Toivottavasti minusta puhutaan ihan vain etunimellä :)
- 2) Uusperhe ehkä vasta niin nuori ettei vielä ollut aihetta. Biologiset lapseni kutsuvat uutta puolisoani etunimellä.
- 3) Ei. Lapsille on suhteen alussa sanottu, että saavat kutsua "puolikasta vanhempaa" miten haluavat. Etunimellä on ollut luontevinta. Välillä kuuluu äitipuoli sana jossain yhteyksissä.

Useimmiten nimitysten käytöstä on sovittu, kun perheessä on haluttu välttää tiettyjen puolikkuuteen viittaavien nimitysten käyttämistä sisarusten tai puolivanhemman osalta tai jos mieleisen nimityksen käyttöön halutaan ohjata tai kannustaa. Näitä tapauksia kuvaavat esimerkit (4), (5) ja (6). Sopimista tehdään myös silloin, kun halutaan antaa lupa olla käyttämättä jotain nimitystä, jos se ei tunnu käyttäjältä sopivalta. Nimityksistä sopivat osapuolet voivat olla joko kaikki uusperheen jäsenet yhdessä, vain uusperheen vanhemmat tai biologiset vanhemmat keskenään. Jos sopiminen tehdään uusperheen jäsenten välisesti, se tehdään yleensä heti uusperheen alkuvaiheessa.

- 4) On puhuttu. Lapset saavat kutsua minua nimeltä tai sanomalla äidiksi. Lasten välisistä suhteista puhuttaessa puhutaan siskoista ja veljistä vaikkei kaikilla ole biologista yhteyttä.
- 5) Alussa sovittiin, ettei olla puolikkaita kukaan vaan kutsutaan etunimillä, jos ei ole oma isä tai äiti

- 6) On puhuttu, ettei tarvitse kutsua mammaksi tai isäksi. Samaten me vanhemmat olemme pyrkineet sanomaan, että bonusmamma/bonuspappa ovat hyviä nimityksiä. Suomenkieliset lapset ovat tykättyneet puoli-isänimitykseen ja siihen on "annettu lupa", koska nimitys on oikeastaan aika söpö.

Esimerkeistä (5) ja (6) voidaan huomata, että kokemukset tietystä nimityksestä voivat olla päinvastaiset, jolloin toiselle kielteisenä tuntuva nimitys voi olla toiselle myönteinen. Yksioikoisia tulkintoja tiettyjen nimitysten sävyeroista ei siis voida tehdä, sillä näkemykset ovat subjektiivisia.

Joissain tapauksissa lasten käyttämät nimitykset puolivanhemmastaan on torjuttu joko biologisen tai puolivanhemman osalta, sillä käytetty nimitys ei ole tuntunut oikealta (7) tai ei ole sopinut puolivanhemman kokemaan rooliin (8). Toisaalta lasten antamat nimitykset voivat olla luovia ja onnistuneita (9).

- 7) Alkuun mieheni lapsi olisi halunnut käyttää minusta sanaa äitipuoli tai äiti. Tämä oli mieheni mielestä väärin ja hän "ohjaili" ettei näitä nimityksiä käytetä vaan käytetään etunimiä. Myöhemmin mieheni kyllä katunut asiaa etenkin kun lapsella ollut erittäin rikkinäinen äitisuhde. Lisäksi lapsi kertonut, että koulussa kavereiden olisi helpompi ymmärtää kuka olen, jos hän olisi saanut puhua äitipuolesta.
- 8) Lapset olisivat haluneet kutsua minua äidiksi kauan aikaa, mutta se ei tuntunut minusta oikealta, koska biologinen äiti on osa heidän elämäänsä. Vaikkakin lapset asuvat meillä. Sovittiin että kutsuvat minua etunimellä, tai voivat keksiä jonkin nimen. Keksivät sanan mamma, joka oli minulle ok.
- 9) On. Kysyttiin lapsilta millä nimellä haluavat meitä kutsua olen vara-äiti-täti eli väti, mieheni vara-isä eli varis

4.2.2 Nimityksiin liittyvät muutokset

Uusperheissä käytettävissä nimityksissä tapahtuu yleensä jonkinlaisia muutoksia. Yli puolet (56%) ilmoitti, että muutoksia oli tapahtunut, ja loput 44% ilmoittivat, että muutoksia ei ollut tapahtunut tai niitä ei muisteta. Muutokset nimitysten käytössä ovat kuitenkin hyvin perhekohtaisia, sillä ainakaan perheen ikä ei näyttänyt olevan vaikuttava tekijä. Joissain tapauksissa käytettävien nimitysten muutos voi karkeasti tapahtua puolikkuutta osoittavasta nimityksestä läheisempään tai jopa hellittelynimeen, tai täysin päinvastaisesti jostakin lisä- tai hellittelynimestä virallisempaan, jopa pejoratiiviseen nimitykseen. Joitain nimityksiä voidaan myös testata, mutta ne eivät välttämättä vakiinnu käyttöön. Nimitysten käytössä tapahtuva vaihtelu voi siis olla osoitus joko lähentyneistä perhesuhteista tai esimerkiksi puolivanhemman ja lapsen välillä tapahtuneesta viilenneistä tai virallistuneista väleistä.

Yhtenä muutoksen mallina aiemmin vallalla olleet, puolikkuuteen viittaavat tai pejoratiiviset nimitykset voivat vaihtua esimerkiksi etunimen käyttämiseen (10). Toisena vaihtoehtona on alkaa käyttää *isäpuoli-* ja *äitipuoli-*nimitysten sijasta etunimeä tai *isää* ja *äitiä* (11), mutta *isä-* ja *äiti-*nimityksiin voidaan päätyä myös etunimen kautta (12).

- 10) Tekomutsi oli ensimmäinen nimitys, mutta sitkeästi kutsuin lasta etunimellä, niin hän alkoi puhuttelemaan minua samoin
- 11) Äitipuoli on jäänyt pois, koska en pidä siitä nimityksestä. Lapsi käyttää minusta etunimeä tai joskus myös äiti.
- 12) Mieheni lapset kutsuivat pienempinä miestäni etunimellä. Nykyään kutsuvat häntä isäksi.

Tämänkaltainen muutos voi olla osoitus luottamuksen kasvusta ja lämpimästä perhesuhteesta, mutta toisaalta puolikkuus voi jäädä pois siksi, puolivanhempi koe käytettyä nimitystä hänelle sopivaksi, ja näin ollen päädytään toiseen nimitykseen.

Nimitysten käyttö voi kokea myös aivan päinvastaisen muutoksen: Puolivanhemmalla on voinut olla aiemmin monta erilaista nimitystä tai lempinimeä, jotka ovat vakiintuneet tiettyyn nimitykseen. Aina nimitysten käytössä tapahtuva muutos ei ole puolivanhemmalla tiedossa, ja käytetty nimitys voi tuntua loukkaavalta (13). Yksi syy hellittelynimien pois jäämiseen voi olla lasten varttuminen; lapsena käytetyt nimitykset eivät enää teini-iässä tunnu sopivilta (14). Kuitenkin joissain tapauksissa hellittelynimen vaihtuminen esimerkiksi etunimeen koetaan mieluisana vaihtoehtona (15).

- 13) Puolison lapsi kutsui minua useita vuosia etunimelläni puhuessaan minusta ulkopuolisille. Vuosi sitten ilmei, että olen muuttanut "isän naiseksi". Tuntui pahalta ja vähättelevältä.
- 14) Alussa lapsilla oli paljon nimen pohjalta muokattuja lempinimiä puoli-isälle. Ne ovat jääneet pois ja käyttöön on vakiintunut etunimi.
- 15) Mutta tämä mamma sanan käyttö on jäänyt kokonaan pois, ja parempikin minusta niin. Luontevampaa on kutsua etunimellä.

Lapsista käytetyissä nimityksissä tapahtuvat muutokset liittyvät usein genetiivi-ilmausten käyttämiseen (ks. taulukko 2). Kumppanin lasten sijasta *meidän lapsiin* viittaaminen voi yhdessä muiden nimitysten kanssa yleistyä. Samoin erilaisten hellittelynimien käyttö voi luottamuksen myötä tulla osaksi nimitysten käyttöä (16).

- 16) kotona käytetyt hellittelynimet kuten "kulta" lapselle puhuttaessa on tullut mukaan suhteen ja luottamuksen kasvettua puolin ja toisin. Ehkä noin 2 vuoden jälkeen

Erilaisten hellittelynimien käyttöön ottaminen luottamuksen osoittamisena voi olla merkki uusperheen muovautumisesta ”kokonaiseksi perheeksi” ajan kuluessa.

4.2.3 Nimityksiin liittyvät haasteet

Yleisesti perheet eivät koe nimitysten käyttämistä perheen sisällä haasteelliseksi, ja niiden käytössä esiintyvät vaikeat tilanteet ovat yleensä puhtaita vahinkoja. Vastaajista 54% mukaan nimeämisessä ei ole mitään haasteita perheen kesken. Ongelmallisia tilanteita ei nimitysten osalta tule, kun nimitysten käytöstä on sovittu tai nimitykset esimerkiksi biologisten vanhempien ja puolivanhempien osalta on jaettu tarkoin (17).

- 17) Äiti ja isä -nimitykset on varattu vain biologisille vanhemmille, bonusvanhempia kutsutaan etunimillä kotona. Se on selkeintä.

Jos haasteita kuitenkin ilmenee, ne ovat moninaisia. Eniten haasteita ilmenee, jos perheessä on sekä biologisia lapsia että lapsia kumppanin aiemmasta suhteesta. Tällöin vanhemman voi olla vaikeaa nimittää itseään tai kumppaniaan perheen lapsille (18). Myös lasten kesken tapahtuu sekaannuksia tai epävarmoja tilanteita, kun ei tiedetä, mitä nimitystä tulisi käyttää (19). Erilaiset sekaannukset ovatkin yleisin teema perheiden kokemissa nimityksiin liittyvissä haasteissa, ja niitä ennakoidaan jo ennen yhteisten lasten syntymää (20).

- 18) Vaikeinta on puhua kaikille lapsille samaan aikaan, koska koen epämiellyttäväksi omien lasten kuuntelevan minua kutsuttavan etunimellä ja en halua myöskään tituleerata itseäni äidiksi bonuksille.
- 19) Pieniä juttuja, omat lapset puhuttelevat minua äitinä myös puolison lapsille. Välillä tulee tilanteita kun sanotaan "Äiti pyysi, eikun siis Roosa pyysi", jos asia koskee puolisoni lapsia.
- 20) Toistaiseksi kaikki on sujunut hyvin omalla painollaan. Haasteet saattavat ilmetä sitten kun kuvioon tulevat ensimmäiset yhteiset lapset jotka kutsuvat nykyistä puolisoani äidiksi.

Useimmiten sekaannuksia ei kuitenkaan koeta turhan loukkaavina, mutta suuremmalla vakavuudella suhtaudutaan etenkin *äiti-* ja *isä-*nimityksiin. Näiden käyttäminen voi olla riskialtista puolivanhempien osalta (21) mutta myös lasten osalta, mikäli perheessä on sekä biologisia lapsia että kumppanin aiemman suhteen lapsia (22). Biologisen vanhemman ensisijainen rooli vaikuttanee siihen, että nimityksistä ollaan tarkkoja eikä nimitystä käyttämällä tahdota viedä kenenkään roolia.

- 21) Haasteita ei liity, paitsi jos pienempi lapsi kutsuu aikuista vahingossa esim äidiksi/isäksi niin toinen korjaa asian heti ilmoittamalla ettei toinen ole sille lapselle vanhempi. Lapset ovat tarkkoja siitä, ettei omaa äitiä/isää muut lapset kutsu äidiksi/isäksi.
- 22) Ei välttämättä haasteita, mutta lapsi (5v) haluaa usein leikeissä kutsua minua äidiksi tai antaa muutoin äitimäisen roolin ja siihen kuuluvan nimityksen. Arjessa äiti nimitystä, eikä varsinkaan biologisen äidin kuullen, tätä ei kuitenkaan käytetä.

Perheen sisällä myös lapsista käytettävät erilaiset nimitykset voivat luoda tilanteen, jossa nimitykset koetaan eriarvoistavina. Se voi aiheuttaa ulkopuolisuuden tunteita esimerkiksi, kun uusperheeseen syntyy uusi, molemmille vanhemmille biologinen lapsi (23).

- 23) Haasteena se, että mieheni lapsi kokee ehkä jäävänsä hieman syrjään kun pikkusisaresta puhutaan vauvana, pikkutyttöä, äitin kultana ja hänestä ainoastaan etunimellä.

Vaikka nimitykset oman uusperheen sisällä olisivat selkeät eikä niiden käyttöön liittyisi haasteita, ongelmana voidaan kokea myös se, että käytetyt nimitykset eivät ole vakiintuneita yleisesti uusperheiden piiriin (24). Näin ollen jokaisella perheellä on omat käytäntönsä nimitysten käyttämiseen, ja niiden selittäminen muille on lähes välttämätöntä.

- 24) On haasteita, koska nimitykset erilaisia jokaisessa perheessä, jonkinlainen yhteinen Koodistopalvelutiedote puuttuu.

Tämä ennakoii sekä uusperheiden keskuudessa, että niiden ulkopuolella nimityksiin liittyviä haasteita, joissa erityisen perhetilanteen avaamisen lisäksi myös käytettyjä nimityksiä joudutaan usein korjaamaan selittelemään. Perheen ulkopuolisissa tilanteissa nimitysten käytön vaikeudesta raportoi 79% vastaajista. Nimettyjä haasteita ovat esimerkiksi a) vaikeus päättää, mitä nimitystä itsestä tai muusta uusperheenjäsenestä on sopivaa käyttää, b) nimityksiin ja rooleihin liittyvät oletukset ja niiden selittäminen ja c) ennakkoluulot tai vaikeus hyväksyä jotakin käytössä olevaa nimitystä.

Nimitysten käytössä yleinen haaste on, että ei tiedetä mitä nimitystä käyttää. Jotakin tiettyä nimitystä voidaan esimerkiksi haluta käyttää, mutta se ei sovi täydellisesti nimitettävän rooliin tai rooli on epäselvä (25). Näin ollen esimerkiksi perheenjäsenten esitteleminen voi olla hankalaa, mikäli sopiva puuttuu kokonaan tai olemassa olevat ovat puutteellisia (26). Usein myös perheen ulkopuolella voidaan käyttää esimerkiksi puolivanhemmasta nimitystä, joka ei ole puolivanhemmalle mieluinen, ja nimitystä joutuu tarkentamaan. Myös tilanteet eri nimitysten käyttämiselle voivat vaihdella.

- 25) Välillä tuntuu haastavalta kertoa kuka minä olen bonuslapselle. Usein ilmoitan olevani bonusäiti. Välillä tuntuu myös haastavalta kertoa kuka bonuslapsi on minulle, bonuslapsi vai miehen poika?

- 26) Bonuslasten mummo kutsuu minua miniäksi kun ei tiedä miksi muuten kutsuisi vieraille ihmisille.

Epävarmuus uudempien nimitysten käytöstä voi viitata myös esimerkiksi *äitipuoli*-nimityksen käyttämiseen perheen ulkopuolella, vaikka nimitys olisi koettu epämukavaksi tai itselle sopimattomaksi. Nimityksiin voidaan siis joissain tilanteissa tyytyä, mutta selittäminen

on uusperheen jäsenille tuttua. Useimmiten uudempien nimitysten käyttöä joudutaan uusperheen ulkopuolella avaamaan, koska niitä ei tunnisteta vielä yleisesti (27). Myös ulkopuoliset saattavat käyttää väärää nimitystä olettaessaan rooleja, jolloin tilanne voi vaatia oikaisua (28). Aina nimityksiä ei kuitenkaan tahdota selitellä, sillä se edellyttäisi perheenjäsenten erottelua, eikä tätä koeta mieluisaksi. Selittämistä vaativia tilanteita kuitenkin ennakoidaan ja jopa pelätään (29).

- 27) Bonusetuliitettä pitää selitellä. Toivon, että se yleistyisi puolikkaiden isien ja lapsien sijaan.
- 28) Kaupassa / bussissa / ravintoloissa henkilökunta puhuu minusta äitinä, ja lapset ovat aina hämillään.
- 29) Tilannetta tuntemattomille pojasta kertominen on aina vähän pidempi juttu, kun pitää kertoa että kanssani asuva lapsi ei ole minun vaan mieheni. Jännitän julkisia tilanteita, joissa joku ulkopuolinen voisi esimerkiksi ratikassa kutsua minua lapsen kuullen hänen äidikseen. Tuntuisi inhottavalta ruveta selittelemään, ja pelkään myös lapsen reaktiota.

Haasteet eivät kuitenkaan aina liity täydellisesti uusperheen ulkopuolella oleviin tilanteisiin tai henkilöihin, vaan myös perheeseen välittömästi liittyvät henkilöt, esimerkiksi lapsen toinen biologinen vanhempi, voi vaikeuttaa jonkin nimityksen käyttöön ottamista (30). Toisaalta perheen ulkopuolella voidaan kohdata arvostelua, jos puolikkuutta ilmaisevan nimityksen sijasta käytetään esimerkiksi *äiti*- tai *isä*-nimitystä (31). Myös ennakkoluulot jotakin nimitystä kohtaan voivat olla vahvat, jolloin niitä ei haluttaisi käyttää (32), mutta pitkiäkään selityksiä ei tahdota käyttää (33).

- 30) Tytärpuoleni äiti ei aluksi suvainnut että tyttö käytti minusta nimitystä mamma.
- 31) Kaikki eivät hyväksy että koen itseni kokonaiseksi äidiksi kuten biologinen äitikin. Kaikki eivät ymmärrä että olemme "perheytyneet" hyvin.
- 32) Emme kukaan pidä äitipuolinimikkeestä ja pienet ovat joutuneet joskus kavereille inttamäänin että kivojakin äitipuoleja on olemassa. Bonusäiti on kivempi, mutta sitä ei yleisesti tunneta ja nimikettä joutuu usein avaamaan.
- 33) Kyllä. Olisi mukava, ettei tarvitsi selittää ulkopuolisille niin pitkästi, kun kyseessä ovat kumppani aikaisemmasta suhteesta olevat lapset. Olisi hyvä keksiä tähän joku täsmällinen nimitys. En myöskään pidä siitä, että itseäni kutsuttaisiin äitipuoleksi, koska siihen liittyy paljon negaatioita. Eikä lapsia pidä mielestäni myöskään kutsua lapsipuoliksi.

Huomionarvoista kuitenkin on, että aina haasteita ei kuvata haasteina, vaan mieluummin pieninä vaikeuksina, jotka hankaloittavat elämää satunnaisissa tilanteissa perheen ulkopuolella.

4.3 Uudempien nimitysten tunnettuus ja tarpeellisuus

Uusista nimityksistä tunnetuimpia vastaajien keskuudessa olivat *bonus*-alkuiset nimitykset. Niiden käyttöön suhtauduttiin myös suopeasti niin lasten, aikuisten kuin sisarusten nimityksissä käytettäessä, ja osassa perheistä niitä käytetään jo. Täysin yksimielisesti *bonus*-alkuisten nimitysten käyttöön ei kuitenkaan suhtauduttu, sillä osa vastaajista, jotka olivat kuulleet nimityksistä, eivät silti tahtoisi käyttää niitä.

Erittäin tunnettuja olivat myös *puoli*-alkuiset nimitykset, mutta niihin suhtauduttiin asteikon perusteella hyvin kielteisesti – jopa kielteisemmin kuin perinteisiin *-puoli*-liitteen sisältäviin nimityksiin. Etenkin puolivanhempien kohdalla *puoliäiti* ja *puoli-isä* ovat tunnettuudesta huolimatta kartellumpia kuin *äitipuoli* ja *isäpuoli*. Puolestaan lapsista *puolilapsi*-nimitykseen suhtaudutaan suopeammin kuin perinteiseen lapsipuoli-nimitykseen. Tunnettuudesta huolimatta nimityksiä ei juurikaan haluta käyttää. *Puoli*-alkuisiin nimityksiin suhtaudutaan kuitenkin myös myönteisesti, kuten aiemmin esimerkeissä (5) ja (6) esitettiin (ks. s. 25), mikä osoittaa, että sama nimitys voi herättää täysin vastakkaisia mielipiteitä eri vastaajilla, vaikka tilastollisesti suhtautuminen oli lähes poikkeuksetta kielteistä.

Marginaalisessa asemassa esiintyneet *lisä*- ja *vara*-alkuiset nimitykset eivät myöskään olleet suosittuja. Etenkin *vara*-alkuiset nimitykset olivat yleisesti tunnetumpia vanhemmista käytettyinä, lasten ja sisarusten nimityksissä etuliitteen käyttäminen oli vieraampaa. *Lisä*-alkuiset nimitykset puolestaan olivat harvoin tunnettuja sekä vanhempiin että lapsiin ja sisaruksiin viittaavissa nimityksissä, eikä niitäkään tahdota käyttää omassa perheessä.

Uusperheen tavoin juonnetut *uusäiti* (tai *uusioäiti*) ja *uusisä* (tai *uusioisä*) olivat selkeästi suurimmalle osalle vastaajista tuttuja, mutta yleisimmin niitä ei haluttu käyttöön myöskään niiden vastaajien osalta, joille nimitykset olivat ennestään tuntemattomia. Samoin myös *lahjalapsi* oli nimityksenä lähes 50% tunnettu, mutta suurin osa ei käyttäisi nimitystä itse.

Uusperheen ulkopuolella olevista jäsenistä käytettäviä esitettyjä nimityksiä tunnettiin vaihtelevasti. Täysin uusista ja tietoisesti luoduista *Xanoppi*- ja *Xappi*-nimityksistä suurin osa vastaajista ei ollut kuullut lainkaan. Niitä ei myöskään haluta käyttää, vaikka nimitysten käytöstä ilmoittaa muutama vastaaja. Puolestaan *eksän nyksä* (tai *exän nyxä*) entisen kumppanin uudesta kumppanista käytettävänä nimityksenä oli tuttu suurimmalle osalle vastaajista, mutta vain harva voisi käyttää nimitystä omassa perheessään. Kuitenkin entisistä appivanhemmista käytettyjen nimitysten lailla myös *eksän nyksää* käyttää muutama vastaaja.

Koska yleisesti näyttää siltä, että monet olemassa olevista vaihtoehtoisista nimityksistä eivät ole mieluisia uusperheiden jäsenille, on oletettua, että uusia nimityksiä kaivataan. Uusien nimitysten tarpeesta kerrottiin monisanaisesti, mutta kaikki eivät kuitenkaan nähneet uusia nimityksiä tarpeellisina; erilaisia nimityksiä on jo riittävästi tarjolla, ja tarvittaessa etunimen käyttö riittää. Kuitenkin 68% vastaajista kuitenkin ilmoitti suoraan, että uudenlaisia nimityksiä kaivattaisiin ja kertoi millaista muutosta haluaisi tapahtuvan. Halutut nimitykset rinnastuvat osaltaan nimityksiin liittyviin haasteisiin: vallalla olevien nimitysten kielteiseen sävyyn ja toisaalta siihen, ettei sopivaa nimitystä ole olemassa tai nimitykset eivät sovi koettuun rooliin.

Koska vastaajat kokevat, että joltain sukulaisilta puuttuu nimitys kokonaan, on luonnollista, että heille kaivataan nimityksiä. Puolivanhemman sukulaiset ovat yksi ryhmä, jolta nimityksiä puuttuu (34), ja siksi heitä arvellaan useimmiten kutsuttavan etunimellä. Nimitys voi puuttua myös, jos jotakin olemassa olevaa nimitystä ei pidetä sopivana esimerkiksi sisarusten keskuudessa (35). Myönteisten nimitysten tarvetta korostetaan, ja jotkut nykyisistä ehdotuksista hylätään, koska ne assosioituvat täysin perheeseen liittyvien asioiden ulkopuolelle (36).

- 34) Bonusäidin sukulaisille nimityksiä suhteessa lapseen. Esim. Ketä on bonusäidin sisarukset ja sisarusten lapset bonuslapselle.
- 35) Sisarpuoli ja puolisisar ovat semanttisesti erilaiset. Vrt. Stepbrother ja halfbrother. Lapset kaipaivat tällaista sanaa. Välillä ovat esitelleet "veljiä, jotka eivät ole mitään sukua".
- 36) Tarvitaan, mukavia, hyväksyviä, ei puolikkuuksia korostavia (ja esim puoliveli/puolisisko käytössä omassa maailmassani lähinnä eläinjalostuksessa)

Konkreettisin kaivattu muutos on -puoli-liitteen korvaaminen *bonus-* tai *lisä-*liitteillä. Muutos poistaisi vakiintuneiden, puolikkuutta ilmaisevien nimitysten tuoman kielteisen sävyn, ja samalla tilalle tulisi nimityksiä, jossa vajavuutta ei korosteta, vaan keskitytään myönteisiin mielikuviin (37). Näin ollen puolikkuutta edustavien nimitysten ohella myös *vara-* tai *uus-*alkuisia nimityksiä kartetaan, sillä ne eivät edusta myönteisyyttä samoin kuin *bonus-*alkuiset nimitykset. Samalla kuitenkin pelätään, että perinteiset *äitipuoli*, *isäpuoli* ja *lapsipuoli* ovat nimityksinä niin vakiintuneita, että niiden tilalle tulisi pysyvästi muita nimityksiä, mutta *bonus-*alkuisten nimitysten suosion toivotaan leviävän myös uusperheiden ulkopuolelle (38).

- 37) Tarvitaan sellaisia, jotka herättävät positiivisia mielikuvia. Esim. bonus- etuliite on sellainen, jota toivoisin käytettävän omassakin perheessä enemmän. Puolikkaat on liian vakiintuneita nimityksiä, toki lapsille ehkä helpompia.
- 38) Ehkä äiti/isäpuoli ovat niin vakiintuneet, että niitä on hankala syrjäyttää, mutta nimissä on ikävä kaiku. Pidän lisä ja bonusliitteistä, koska niissä ei korosteta vajavaisuutta jota mielestäni toisten lasten ottaminen

omaan elämäsi ei ole. Puolikas on aina vajaata ilmaiseva ja siinä mielessä inhottava. Harmi, että se tuskin lähtee sanastosta pois.

Aina keskustelu siitä, mikä etu- tai takaliite nimityksissä kuvaa parhaiten puolivanhemman roolia perheessä, ei ole muutoksen tarpeellisuuden ytimessä: Osa puolivanhemmista toivoo, että käytössä olisi nimityksiä, jotka eivät viittaa mitenkään nimityksiin *äiti* tai *isä* (39). Biologisen vanhemman rooli nähdään koskemattomana, eikä siihen haluta asettua jonon jatkoksi (40). Tällöin kaivataan nimitystä, joka ei viittaa mihinkään tiettyyn rooliin vaan korostaa perheeseen kuuluvuutta ja sen yhtenäisyyttä (41).

- 39) Tarvitaan. Koska äiti-sanaan liittyy todella vahvoja tunteita, pitäisi löytää jokin neutraali nimitys naispuoliselle uusperheen vanhemmalle. Mieluiten jokin, joka ei olisi olemassa äidin kautta. Esim. uusäiti on huono, koska tulee mieleen, että äiti on korvattu jollakin toisella (varaäiti-> astuu remmiin kun oikea äiti kuolee). Bonusäiti on lisä, joka ei korvaa ketään -> äiti saa olla äiti :)
- 40) Bonusvanhempi, sellainen joka ei määrittele olemaan isä/äiti koska sellainen lapsella jo on. Itse vierastan sanaa jossa on äiti/isä mukana, koska en myöskään halua että omalla lapsellani on montaa äitiä/isää vaan yksi äiti ja yksi isä. Loput aikuisista voivat olla perheen aikuisia, vanhempia, ihan mitä vain mutta eivät etuliite-äiti/isää.
- 41) Kyllä, sellaisia jotka vahvistavat, että kuulumme samaan perheeseen, vaikka emme ole samaa verta. Minusta äitiyteen kuuluu biologisuus, siksi äitipuoleus/varaäiteys/puoliäiteys tuntuu mahdottomalta. Asun mieheni lapsen kanssa ja pidän hänestä huolta ja rakastan, mutta ei se tee minusta äitiä tai puolikasta. Perheen se meistä tekee.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Tutkimustulosten koonti ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin uusperheiden jäsenistä käytettäviä nimityksiä verkkokyselyn kautta. Koska tutkimuksen aineisto saatiin verkkokyselyn kautta, päästiin tutkimuksessa käsiksi uusperheen vanhempien käsityksiin käytettävistä nimityksistä, sillä puolivanhemman on esimerkiksi mahdotonta tietää varmasti perheen lasten käyttämiä nimityksiä puolivanhemmastaan.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä nimityksiä uusperheiden jäsenet käyttävät perheenjäsenistään ja minkälaisia syitä nimitysten käytölle tai välttelylle esitetään?
2. Millaisia käytäntöjä tai haasteita nimeämiseen liittyy ja kaivataanko uudenlaisia nimityksiä?
3. Tunnistetaanko uusperheiden keskuudessa uudenlaisia nimityksiä ja millaisia asenteita niihin liittyy?

Uusperheiden puolivanhemmista nimitetään monin tavoin. Tyypillisesti yksi nimittämisen keino on käyttää vain etunimeä, mutta sen rinnalla myös muut vaihtoehdot ovat suosittuja, esimerkiksi erilaiset sukulaisuusnimitykset ja genetiivi-ilmaukset (kuten *meidän tytär* tai *isän uusi nainen*). Annetut sukulaisuusnimitykset olivat hyvin monipuolisia. Niistä *äitipuolella* on yhä vankka suosio, mutta sen rinnalle on etenkin perheensisäisessä käytössä tullut erilaiset *bonus*-alkuiset nimitykset, kuten *bonusäiti* ja *bonusmamma*, jota voidaan käyttää myös perheissä, joissa puhutaan ruotsia. Usein näitä nimityksiä käytetään jopa rinnakkain ja niiden suosio on tasaväkiä, mikä kertoo nimitysten käytössä tapahtuvasta murroksesta. *Bonusäiti* ja sen vastineet ovat suosittuja etenkin perheensisäisessä käytössä, mutta perheen ulkopuolisessa käytössä ne eivät yllä samaan suosioon *äitipuolen* kanssa. Tämä voi osoittaa, että nimitykset käyttäytyvät vielä yksityisten lisänimien kaltaisesti, sillä niiden käyttö rajoittuu tietyn yhteisön eli perheen käyttöön, eivätkä ne tällöin ole tunnettuja yhteisön ulkopuolella (ks. Ainiala ym. 2008: 251).

Vaikka biologisen vanhemman roolia korostetaan, joissakin uusperheissä puolivanhemmasta voidaan käyttää myös nimitystä *äiti*, mikä voi kertoa puolivanhemman ja lapsen läheisistä väleistä (vrt. Murtorinne-Lahtinen 2011: 135). Kuitenkin on melko tavanomaista, että uusperheissä on käytössä monia vaihtoehtoisia nimityksiä. Yksi suosittu nimitysmalli on erilaisten genetiivi-ilmausten käyttäminen, jossa nimitettävä määritellään biologisen vanhemman kautta.

Lasten nimittämisessä tyypillistä on, että kumppanin aiemman suhteen lapsista käytetään enemmän nimitysvaihtoehtoja kuin biologisista lapsista, ja monien vaihtoehtoisten nimitysten käyttö on erityisen suosittua, jos puolivanhemmalla ei ole biologisia lapsia. Biologisia lapsia myös nimitetään enemmän sukulaisuusnimityksen tai etunimen kautta, mutta kumppanin aieman suhteen lapsia kuvataan usein genetiivi-ilmausten kautta joko *meidän lapsina* tai *kumppanin lapsina*. Molempia muotoja myös käytetään yhdessä. Puolivanhempien nimityksistä poiketen lapsista puhutaan usein *bonus*-alkuisilla nimityksillä eikä esimerkiksi *-puoli*-loppuisilla nimityksillä.

Eniten perusteluja esitettiin nimenomaan *äitipuoli*-nimityksen käytölle tai välttelylle. Yleisimmin nimitystä käytetään, kun puolivanhempi assosioi itsensä satujen ilkeään äitipuoleen esimerkiksi säännöistä muistuttamisen vuoksi. Tämä tulos puoltaa Sutisen (2005: 119–120) näkemystä siitä, että äitipuolen rooliin liitetään esimerkiksi ”jäkättäjän” ominaisuuksia. Nimityksen käyttöä vältetään, jos siihen liitettyä roolia ei koeta itselle sopivaksi tai jos itse nimitykset tuntuvat vierailta. Vierautta voi aiheuttaa etenkin *-puoli*-liitteen sisältämä puolikkuus, eikokonaisuus, ja niistä muodostuva vähättelyn tunne, jotka Laaksonen (2014) ja Murtorinne-Lahtinen (2013: 14–15) ovat tuoneet esille. Myös halu olla kokonainen puolikkaan sijasta johtaa nimityksen välttelyyn, mutta myös kokemus nimityksen tarpeettomuudesta aiheuttaa nimityksen käyttämättömyyttä.

Uusperheissä nimityksistä sopiminen on lähes yhtä tavanomaista kuin antaa nimitysten muodostua omalla painollaan. Yleensä lapsille annetaan lupa käyttää haluamiaan nimityksiä, kunhan ne ovat asiallisia. Jos nimityksistä sovitaan, se tehdään usein aivan uusperheen muodostuksen alkuvaiheessa. Sopimisen kautta halutaan tietoisesti välttää puolikkuuteen viittaavien nimitysten käyttämistä ja täsmentää että biologisten vanhempien nimitykset ovat koskemattomia. Joissain tapauksissa nimitys voi tulla torjutuksi, jos lapsen biologinen vanhempi tai puolivanhempi itse ei koe sitä sopivaksi, mutta myöhemmin vanhemmat saattavat havaita tehdyn linjauksen ongelmalliseksi.

Nimitysten käytössä tapahtuvat muutokset ovat hyvin perhekohtaisia, eikä niitä välttämättä tapahdu lainkaan. Kuitenkin yli puolessa tapauksissa muutoksia oli tapahtunut, vaikka tutkimukseen osallistuneet vastaajat kuuluivat melko nuoriin uusperheisiin, mikä osoittaa, että nimitykset pohdituttavat etenkin perheenmuodostuksen alkuvaiheessa. Muutos nimityksissä voi kulkea kahteen suuntaan: Puolikkuutta ilmaisevat tai pejoratiiviset nimitykset voivat ajan myötä vaihtua etunimen käyttöön tai hellittelevään lisänimeen. Samoin moninaisten lempi-

nimien käyttö voi vakiintua esimerkiksi etunimen tai sukulaisuusnimityksen käyttöön. Muutokset voivat mahdollisesti johtua lähentyneistä tai vastaavasti etääntyneemmistä tai virallistuneista perhesuhteista, jotka heijastuvat nimitysten käyttöön.

Nimityksiin liittyvien haasteiden kokeminen oli selvästi yleisempää perheen ulkopuolisessa kuin perheen keskinäisessä käytössä. Perheen kesken nimitysten käyttöä helpottaa, jos niistä sovitaan etukäteen. Haasteita puolestaan on etenkin sellaisissa uusperheissä, joissa on sekä biologisia että kumppanin aiemman suhteen lapsia, jolloin tapahtuu helposti sekaannuksia. Perheen ulkopuolella haasteet liittyvät usein nimitysten tai roolien selittämiseen, ja sitä voidaan pelätä ennalta. Etenkin uudenlaisia nimityksiä joudutaan usein avaamaan. Haasteita asettaa myös se, että sopivia nimityksiä ei ole tai ei tiedetä mitä voi käyttää. Tämän voidaan katsoa liittyvän Braithwaiten (ym. 2001: 236) esitykseen siitä, että esimerkiksi *isäpuoleksi* tai *äiti-puoleksi* kutsuminen voi olla vaikeaa, jos roolit ovat epäselviä. Tämän tutkimuksen valossa myös perheen iän huomioiminen on haasteiden ja roolien osalta huomionarvoista: Koska suurin osa tutkimukseen vastanneista tuli melko nuorista uusperheistä, voi olla mahdollista, että nimitysten ja niiden käyttöön liittyvien haasteiden pohdinta on tarpeellista, kun uusperhe ja sen jäsenten roolit ovat vasta muodostettu tai muodostumassa.

Myönteisimmin suhtauduttiin *bonus*-alkuisiin nimityksiin, sillä vastaajien mukaan ne eivät edusta puolikkuutta samoin kuin *-puoli*-liitteen sisältävät, vaan osoittavat että perheessä on jotakin lisää. Samanlaisen ajatuksen on ehdottanut myös Laaksonen (2014). Silti esimerkiksi *lisä-*, *vara-* ja *uus-*liitteet sisältäviin nimityksiin suhtauduttiin melko kielteisesti, eivätkä ne olleet yhtä tunnistettuja kuin *bonus*-alkuiset nimitykset. Yllättäen kuitenkin *puoli*-alkuisiin nimityksiin suhtauduttiin tunnettuudestaan huolimatta jopa kielteisemmin kuin perinteisiin *-puoli*-loppuisiin nimityksiin. Tämä tulos ei puolla Murtorinne-Lahtisen (2013: 14–15) huomiota siitä, että *puoli*-alku tekisi nimityksestä myönteisemmän. *Puoli*-alkuisten nimitysten vähäinen suosio puolestaan on ristiriidassa Laaksonen (2014) esitykseen, jonka mukaan *puoli*-alkuiset nimitykset olisivat yleistymässä. Yhdessä *bonus*-alkuisten nimitysten käytön ja niihin suopeasti suhtautumisen myötä on pääteltävissä, että perinteisille nimityksille on esitetty vahva haastaja. Vastaavasti uudemmissa nimistä innovatiiviset, kuten *Xanoppi* ja *Xappi* eivät olleet kovin tunnettuja, ja niitä pidettiin leikkimielisinä, vaikka osa niitä käyttikin.

Osa vastaajista on tyytyväisiä nykyiseen nimitysten määrään, ja osan mielestä niitä on jo tarpeeksi. Myös etunimen käyttö katsotaan riittäväksi, mutta sekin voi sisältää haasteen: uusperheissä voi olla samannimisiä perheenjäseniä, jolloin eron tekeminen voi olla tarpeellista, vaikka erityisiä nimityksiä ei haluttaisikaan käyttää. Kuitenkin joidenkin vastaajien mukaan uusia nimityksiä kaivataan ja syyt niiden kaipuuseen ovat samankaltaisia kuin niiden käyttöön

esitetyt haasteet: nimitys voi puuttua kokonaan tai olla puutteellinen. Myös kielteisiä merkityksiä sisältävien nimitysten tilalle kaivataan myönteisempiä, ja yhdeksi vaihtoehdoksi nimetään juuri *bonus*-alkuiset nimitykset.

Jotkut vastaajat esittävät huolen siitä, että perinteiset *-puoli*-loppuiset nimitykset ovat juurtuneet kielenkäyttöön niin, ettei muutosta ehkä tapahdu lainkaan tai se tapahtuu hyvin hitaasti. Tämän tutkimuksen perusteella on kuitenkin pystytty osoittamaan, että uudemmille, myönteisiä merkityksiä korostaville nimityksille on sijansa nimitysten käytössä, ja ne haastavat jo perinteisiä malleja. Koiviston (2013: 339) mukaan kielen muutoksen mahdollistama innovaatio on toteutunut vasta, kun se omaksutaan yksilön ohella laajemmassa puhujayhteisössä. Näin ollen nimitysten vakiintumisessa tulisi rohkeasti käyttää uusia nimityksiä myös perheen ulkopuolella, vaikka niitä joutuisikin selittämään; jo nimitysten etymologia todistaa, että sukulaisuussuhteita kuvastavat sanat voivat ajan myötä muuttua.

5.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksessa kyselyn käyttäminen osoittautui toimivaksi aineistonkeruumenetelmäksi, ja sen kautta pystyttiin vastaamaan kaikkiin tutkimuskysymyksiin. Sopiva kohderyhmä saavutettiin Suplin kautta ja siten aineistosta saatiin tarpeeksi kattava. Kysymyksiin oli vastattu lähes poikkeuksetta odotetusti niin, että vastauksia ei tarvinnut juuri pudottaa pois analyysistä. Kuitenkin yksi vastaaja oli vastannut kyselyyn uusperheen vanhempana mutta antoi nimitykset uusperheen isovanhemman roolissa, joten nimityksiä ei laskettu mukaan aineistoon.

Kyselyssä ja tutkimusraportissa vältettiin käyttämästä nimityksiä, jotka voitaisi kokea kielteisesti. Koska aineiston perusteella huomattiin, että *puolilapsi*-nimityksen käyttäminen ei ole vanhempien keskuudessa mieleistä, päädyttiin tutkimuksessa viittaamaan sen sijasta *kumppanin aiemman suhteen lapsiin*. Yksi kyselyn luomisen lähtökohdista oli tehdä lämminhenkinen kysely, johon kaikenlaisista uusperheistä tulevat voisivat vastata. Tämä johti moninaisen vastaajaryhmän saamiseen, josta oli eroteltavissa kahdentyyppisiä perheitä (esitetty luvussa 4). Saadun aineiston analyysia olisi helpottanut aineiston rajaaminen vain ryhmän 1 vastaajiin, mutta samalla arvokasta tietoa olisi jäänyt uupumaan ja ennen kaikkea uusperheet olisi laitettu eriarvoiseen asemaan. Uusperheistä ei kuitenkaan ole esitettävissä täydellistä prototyyppiä, vaan perherakenteet ja *-suhteet* voivat olla moninaisia. Molempien ryhmien huomiointi tutkimuksessa oli kuitenkin mahdollista, sillä lähtökohtana ei ollut eri ryhmien antamien nimitysten vertailu vaan käytettyjen nimitysten kartoitus.

Jos samanlainen tutkimus toteutettaisi uudestaan, olisi kenties syytä kiinnittää tarkemmin huomiota tutkimusasetelmaan: tämän tutkimuksen kautta ei ollut mahdollista päästä käsiksi todelliseen käyttöön vaan kartoittaa nimitysten käyttöön liittyviä *käsityksiä* – todellista käyttöä voidaan havainnoida vain autenttisissa kielenkäyttötilanteissa. Asetelman lisäksi myös tutkimuksen rajaamiseen tulisi keskittyä niin tutkimuskysymysten kuin kyselyn sisältöjen osalta, sillä molemmat vaikuttivat tutkimuksen laajuuteen. Itse kyselyn rakenne olisi syytä suunnitella tarkemmin: esimerkiksi kysymysten asettaminen pakollisiksi voisi olla tarpeellista, sillä vapaaehtoisuus vaikuttaa kysymysten vastausprosenttiin ja siten tutkimuksen tuloksiin. Syytä vastaamatta jättämiseen on mahdotonta tulkinta. Samaten kyselyn yhtenä uusperheen taustatietona olisi voinut olla perheeseen kuuluvien lasten ikävuodet, sillä niillä voisi mahdollisesti olla vaikutusta käytettäviin nimityksiin. Tutkimuksessa ei myöskään eroteltu biologisia lapsia aiemman suhteen tai uuden suhteen lapsiksi, joka myös olisi voinut olla kiinnostava taustamuuttuja nimitysten tarkastelussa.

Aiheesta olisi tarpeellista tehdä jatkotutkimusta jo siksi, että uusperheitä ei ole tutkittu paljon kielitieteissä. Koska tässä tutkimuksessa keskityttiin kartoittamaan käytettäviä nimityksiä, luonteva jatkumo olisi perehtyä syvemmin nimityksen käyttöön liittyviin syihin. Mikäli haluttaisi tutkia nimitysten todellista käyttöä, olisi syytä keskittyä tutkimaan autenttisia kielenkäyttötilanteita. Aiheita voisi tutkia myös lasten ja sisarusten näkökulmasta, sillä olisi tärkeää saada selville, kuinka lapset kokevat eri nimitykset, ja onko niillä uusperheiden lapsille yhtä suuri merkitys kuin vanhemmille.

LÄHTEET

- Ainiala, Terhi; Saarelma, Minna & Sjöblom, Paula 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Alanen, Riikka 2011: Kysely tutkijan työkaluna. Teoksessa Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.) *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. Finn Lectura. Helsinki: 2011. s. 146–161.
- Berner, Anna-Sofia 2014: Uusperheissä syntyy puolikkaita isiä ja bonusserkkuja. *Helsingin Sanomat*. 12.1.2014 <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002701840.html> 10.4.2017.
- Braithwaite, Dawn; Olson, Loreen; Golish, Tamara, Soukup, Charles & Truman, Paul 2001: “Becoming a family”: developmental processes represented in blended family discourse. *Journal of Applied Communication Research* (29:3). s. 221–247. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00909880128112?needAccess=true&> 12.4.2017.
- Castrén, Anna-Maija 2009: Mahtuuko ero perheeseen? Perheen hajoaminen ja uusperhe perheenä. Teoksessa Riitta Jallinoja (toim.) *Vieras perheessä*. Gaudeamus: Helsinki 2009. s. 106–127.
- Hakulinen, Lauri 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava
- Heikura, Pasi & Kumpulainen, Kaisa 2016: Perheen nimet äidistä bonuslapsen. *Yle*. Kulttuuri. 13.5.2016. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/13/perheen-nimet-aidista-bonuslapsen> 11.4.2017.
- Huuskonen, Inka 2015: *Äidin ikä ja lapsen nimi*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45857/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201505121815.pdf?sequence=1> 10.4.2017.
- Itkonen, Erkki & Joki, Aulis 1962: *Suomen kielen etymologinen sanakirja III*. Suomalais-ugrilainen seura. Helsinki: 1962.
- Kaartamo, Outi 2012: Satu pahasta äitipuolesta. *Helsingin Sanomat*. 4.3.2012. <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000004860390.html> 11.4.2017
- Kivekäs, Maria 2015: “Koska tää nimi rokkaa!”: salibandyseurojen nimeämisperusteet. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/46323/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201506152327.pdf?sequence=1> 10.4.2017.
- Koivisto, Vesa 2013: *Suomen sanojen rakenne*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki: 2013.
- Kurki, Anne 2009: *Uusperhe-suomi-sanakirja, eli, Kuinka tulkita uusperheellisen sanavalintoja selkokielelle*. Helsinki: Johnny Kniga 2009.
- Laaksonen, Marianne 2014: Puoliveli ja bonusäiti – uusperheen nimitysten kirjoja. *Kielikello* 2014 (2) <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2709> 10.4.2017.
- Malhotra, Riina 2016: 6 uutta nimitystä uusperheen sukulaisille. *Yle*. Marja Hintikka Live. 8.2.2016. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/02/08/6-uutta-nimitysta-uusperheen-sukulaisille> 11.4.2017.
- Markkanen, Kristiina 2015: Pitääkö minun maksaa bonuslastenkin kesälomakulut? *Helsingin Sanomat*. 13.6.2015. <http://www.hs.fi/raha/art-2000002831455.html> 11.4.2017
- Mattila, Raisa 2016: Äiti- ja isäpuoli voi olla lapselle yhtä tärkeä kuin omat vanhemmat – Miten lapsen käy, kun uusperhe hajoaa? *Helsingin Sanomat*. 3.11.2016. <http://www.hs.fi/elama/art-2000002928443.html> 11.4.2017.
- Murtorinne-Lahtinen, Minna 2013: *Hyvä paha äitipuoli: Uusperheen arjessa*. Kirjapaja. Helsinki: 2013.

- Murtorinne-Lahtinen, Minna 2011: *Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos. 2011.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37087/9789513945282.pdf?sequence=1> 12.4.2017.
- OED = Oxford English Dictionary 2017: *Step-*, *comb. form*.
<http://www.oed.com/view/Entry/189839#eid20610997> 12.4.2017.
- Pirkkola, Saara 2012: *Etunimien herättämät mielikuvat*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38258/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201208052126.pdf?sequence=1> 10.4.2017.
- Ritala-Koskinen, Aino 2009: *Kuinka uusperhe kesytetään?*. Teoksessa Riitta Jallinoja (toim.) *Vieras perheessä*. Gaudeamus: Helsinki 2009. 128–145.
- Salmenkivi, Marko; Pulkkinen, Risto & Tuominen, Heikki 2006: Leksikaalisten ja syntaktisten nimenosien yleisyydestä ja levinneisyydestä peruskartan paikannimistössä. *Virittäjä* 2006 (2). s. 190–228.
http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_190.pdf 10.4.2017.
- Sjöblom, Paula 2006: *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Supli = Suomen uusperheiden liitto ry 2014. *Uusperheet FAQ*. <http://supli.fi/uusperhe-termi-ja-sen-kaytto/> 11.4.2017.
- Sutinen, Päivi 2005: *Vanhempänä ja aikuisena uusperheessä*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston kasvatustieteiden laitos. Helsinki: 2005.
- SVT = Suomen virallinen tilasto: *Perheet 2014. Uusperheet 1990–2014*. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tau_004.fi.html 12.4.2017 14.4.2017.
- Toivonen, Y. H. 1955: *Suomen kielen etymologinen sanakirja I*. Suomalais-ugrilainen seura. Helsinki: 1955.

LIITE

LIITE 1. Kyselylomake

Kyselytutkimus uusperheiden vanhemmille perheenjäsenistä käytetyistä nimityksistä

Oletko uusperheen vanhempi? Onko perheessäsi jouduttu pohtimaan, millaisia nimityksiä uusista perherooleista käytetään: Onko sinun hankalaa kutsua muita perheenjäseniäsi luontevasti tai käytetäänkö sinusta itsestäsi nimitystä, joka ei tunnu mieluisalta? Entä kaipaatko uudenlaisia sukulaisuusnimityksiä vanhojen tilalle – tai puuttuuko sinulta tai perheenjäseneltäsi sopiva nimitys kokonaan?

Jos vastasit edes yhteen kysymykseen myöntävästi, tämä kysely on sinua varten!

Kyselyllä kerätään aineistoa tutkimukseen, jossa kartoitetaan uusperheen jäsenistä käytettyjä nimityksiä ja nimeämisen ongelmakohtia. Samalla kerätään tietoa siitä, millaisia uusia nimityksiä kaivattaisiin: ovatko esimerkiksi perheen vanhemmista perinteisesti käytetyt nimitykset *äitipuoli* ja *isäpuoli* riittäviä vai kaivataanko tilalle muita. Tulokset julkaistaan kandidaatintutkielmassani, minkä lisäksi tulosten pohjalta julkaistaan artikkelit *Suomen uusperheiden liitto ry:n* kotisivuilla sekä jäsenlehti *Supliikissa*.

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonymisti. Vastaamalla kyselyyn annat luvan vastausten käyttämiseen kielitieteellisen tutkimuksen tarpeisiin kandidaatintutkielmassani ja mahdollisessa jatkotutkimuksessa Jyväskylän yliopistossa. Kaikkia annettuja tietoja käsitellään asianmukaisesti eikä tietoja luovuteta ulkopuolisille tahoille.

Kysely sulkeutuu **12.2.2017**, joten toivottavasti löydät hetken vastaamiseen.

Mikäli haluat kysyä tutkimuksesta jotakin, voit ottaa yhteyttä sähköpostin kautta.

Jokainen vastaus on tärkeä. Kiitos osallistumisestasi jo etukäteen!

Krista Huupponen
3. vuoden suomen kielen pääaineopiskelija
krista.m.huupponen@student.jyu.fi

Tutkielman ohjaaja, FT Mari Honko
yliopistonlehtori (ma)
mari.h.honko@jyu.fi

Vastaajan taustatiedot

1. Ikä

2 merkkiä jäljellä

2. Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- Muu

3. Ylin suoritettu kouluaste

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Yliopisto
- Ammattikorkeakoulu
- Muu: mikä?

4. Asuinalue

5. Ensisijainen rooli uusperheessä

- Isä / isäpuoli
- Äiti / äitipuoli
- Muu: mikä?

Perheen taustatiedot

6. Kuinka kauan olet kuulunut nykyiseen uusperheeseen?

- Vähemmän kuin vuoden
- 1–5 vuotta
- 5–10 vuotta
- 10–15 vuotta
- 15–20 vuotta
- 20 vuotta tai kauemmin

7. Perheessämme käytetyt kielet

An empty text input field with a light gray background and a thin border. It has a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, indicating it is a multi-line text area.

8. Valitse listasta, ketkä kuuluvat uusperheeseesi.

- (Uusi) kumppanini
- (Uuden) kumppanini lapset aiemmasta perhesuhteesta
- Omat lapseni aiemmasta perhesuhteesta
- Minun ja (uuden) kumppanini yhteiset lapset
- Muu: kuka/ketkä?

Perheen vanhemman nimitykset uusperheessä

Pohdi tässä osassa nimityksiä, joita sinusta käytetään perheen vanhempana. Kysyn erikseen lasten käyttämistä nimityksistä ja niistä nimityksistä, joita itse käytät itsestäsi eri tilanteissa. Jokaisen kysymyksen jälkeen sinun on mahdollista halutessasi täydentää vastausta Lisätietoja-kohtaan.

9. Millä nimityksellä tai nimityksillä perheen lapset yleensä puhuttelevat sinua?

Nimityksellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sekä yksilöllisiä nimiä (kuten Tiina) että kaikkia muita toistuvasti käytettyjä nimityksiä (kuten äiti, puoliäiti, isukki). Perheen muilla lapsilla tarkoitetaan esimerkiksi perheeseen sijoitettuja tai (uuden) kumppanin kanssa adoptoituja lapsia. Jätä tyhjäksi kohdat, jotka eivät koske perhettäsi.

biologiset lapseni aiemmasta ja/tai nykyisestä parisuhteesta kutsuvat minua:

kumppanini lapset aiemmasta parisuhteesta kutsuvat minua:

perheen muut lapset (kerro, ketkä) kutsuvat minua:

10. Lisätietoja: Tiedätkö lasten kutsuvan sinua perheen muille jäsenille tai perheen ulkopuolella myös muilla tavoilla? Kerro siitä tässä:

11. Mitä nimityksiä käytät itsestäsi perheen vanhempana, kun puhut lapsillesi tai lasten kuullen? Jätä tyhjäksi kohdat, jotka eivät koske perhettäsi.

biologisten lasteni vanhempana kutsun itseäni:

kumppanini (aiemman parisuhteen) lasten vanhempana kutsun itseäni:

perheen muut lapset (kerro, ketkä) kutsun itseäni:

12. Lisätietoja:

13. Mitä nimityksiä käytät itsestäsi perheen vanhempana, kun lapset eivät ole kuulolla? Vastaukset voivat olla kokonaan tai osittain samoja kuin edellisessä kohdassa. Jos käytät erilaisia nimityksiä, voit kertoa syistä Lisätietoja-kohdassa. Jätä tyhjäksi ne kohdat jotka eivät koske perhettäsi.

biologisten lasteni vanhempana kutsun itseäni:

kumppanini (aiemman parisuhteen) lasten vanhempana kutsun itseäni:

perheen muiden lasten (kerro kenen) vanhempana kutsun itseäni:

14. Lisätietoja:

Uusperheen lapsista käytettävät nimitykset

Seuraavassa kysymyksessä kysyn sinulta, mitä nimityksiä käytät perheesi lapsista. Pohdi siis, miten kuvailet tai millaisia nimityksiä käytät, kun puhut perheen lapsista perheen ulkopuolisille henkilöille. Voit halutessasi täydentää vastausta Lisätietoja-kohtaan.

15. Millä nimityksillä (esim. tytär, poikapuoli, meidän Ville) kutsut perheen lapsia, kun puhut heistä perheen ulkopuolisille henkilöille? Perheen muut lapset tarkoittavat tässä kysymyksessä esimerkiksi perheeseen sijoitettuja lapsia tai (uuden) kumppanin kanssa adoptoituja lapsia. Jätä tyhjäksi ne kohdat, jotka eivät koske perhettäsi.

biologisia lapsiani aiemmasta ja/tai nykyisestä perhesuhteestani kutsun:

kumppanini lapsia aiemmasta perhesuhteesta kutsun:

perheen muita lapsia (kerro keitä) kutsun:

16. Lisätietoja

Perheenjäsenten nimityksiin liittyvät käytännöt

Seuraavaksi esitän sinulle neljä avointa kysymystä, joihin pyydän sinulta vapaamuotoisia vastauksia. Kysymykset käsittelevät nimityksiin liittyviä tapoja ja haasteita niin perheen piirissä kuin sen ulkopuolella. Näihin kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista.

17. Onko perheessänne erikseen puhuttu/sovittu perheenjäsenten nimityksistä? Miten?

18. Muistatko, ovatko jotkut nimitykset muuttuneet tai jääneet pois käytöstä? Kerro niin tarkasti kuin muistat.

19. Pohdi perheesi arkea perheenjäsenten nimeämisen kannalta. Liittyykö nimeämiseen haasteita, kun paikalla on vain perheenjäseniä? Millaisia?

20. Liittyykö perheenjäsenien nimeämiseen/kuvailuun haasteita perheesi ulkopuolisissa tilanteissa? Millaisia?

Muut nimitykset

Seuraavaksi esitän sinulle erilaisia uusperheenjäsenten mahdollisia nimityksiä. Pyydän sinua pohtimaan, oletko kuullut kyseisiä nimityksiä esimerkiksi nettikeskusteluissa, tv-ohjelmissa tai ihmisten puheissa. Pohdi myös, ovatko nimitykset mielestäsi käyttökelpoisia. Käyttäisitkö niitä itse? Saat myös kommentoida, tarvitaanko mielestäsi uudenlaisia nimityksiä.

21. Oletko kuullut alla olevista nimityksistä? Valitse sopiva vaihtoehto.

	1 En ole kuullut – en käyttäisi perheessämme	2 En ole kuullut – voisin käyttää perheessämme	3 Olen kuullut – en käyttäisi perheessämme	4 Olen kuullut – voisin käyttää perheessämme	5 Käytetään perheessämme
Äitipuoli / isäpuoli	☐	☐	☐	☐	☐
Siskopuoli / velipuoli	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsipuoli	☐	☐	☐	☐	☐
Puoliäiti / puoli-isä	☐	☐	☐	☐	☐
Puolisisko / puoliveli	☐	☐	☐	☐	☐
Puolilapsi	☐	☐	☐	☐	☐
Lisä-äiti / lisä-isä	☐	☐	☐	☐	☐
Lisäsisko / lisäveli	☐	☐	☐	☐	☐
Lisälapsi	☐	☐	☐	☐	☐
Bonusäiti / bonusisä	☐	☐	☐	☐	☐
Bonussisko / bonusveli	☐	☐	☐	☐	☐
Bonuslapsi	☐	☐	☐	☐	☐
Varaäiti / varaisä	☐	☐	☐	☐	☐
Varasisko / varaveli	☐	☐	☐	☐	☐
Varalapsi	☐	☐	☐	☐	☐
Lahjalapsi	☐	☐	☐	☐	☐
Eksän nyksä / exän nykä	☐	☐	☐	☐	☐
Uusäiti / uusioäiti	☐	☐	☐	☐	☐

Uusisä / uusioisä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Xanoppi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Xappi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22. Tarvitaanko mielestäsi uudenlaisia nimityksiä uusperheenjäsenille? Jos tarvitaan, millaisia?